

בקי צור

ללמוד לחבין לזכור

מסכת פסחים – מ"ג-מ"ט

ענייני המסכת מבוארים בלשון שווה לכל נפש.
המילים המודגשות הן תמצית העניינים, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

**קישור לרכישת ספרי המחבר
באתר אמזון בסוף הקובץ הזה**

אנא

עזרו לנו ותרמו בעין יפה

להמשך הפצת ה"בקי צור"

לתרומה

דף מג

טיפול נשים

בנות ישראל שיש להם שערות כאילו הגיעו לפרקן, ובאמת עדיין לא הגיעו למנין שנים שראויות לכך, ובושות בשערותיהן, טופלות אותן, כלומר מדביקות דבר על שערן ובשרן, וכשמסירות אותו, מסירות עמו את השער.

בנות עניים טופלות אותן בסייד.

בנות עשירים טופלות אותן בסולת.

ובנות מלכים טופלות אותן בשמן המור, שנאמר "וּבְהִגִּיעַ תֶּרֶךְ נָעֲרָה וְנָעֲרָה לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶחָשָׁדָרְשׁ מִקֶּץ הַיּוֹת לָהּ כִּדְתַת הַנָּשִׁים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֹן יִמְלְאוּ יָמֶי מְרוֹקִיהֶן שְׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּשָׁמֶן הַמֹּר וְשְׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּבָשָׂמִים וּבְתַמְרוֹקֵי הַנָּשִׁים" (אסתר ב' י"ב).

- לדברי רב הונא בר ירמיה, שמן המור הוא הנקרא סטכת.

- ולדברי רב ירמיה בר אבא, שמן המור הוא שמן הנעשה מזיתים שלא גדלו שליש.

ולדברי רבי יהודה, אנפיקנון שאין מביאים אותו למנחות, הוא שמן הנעשה מזיתים שלא גדלו שליש, וסכים אותו, כי הוא משיר את השער ומעדן את הבשר.

למה מנו חכמים את אלו

כבר נתבאר בתחילת הפרק שלדעת משנתנו כל דבר שנעשה מחמץ של אחד מחמשת מיני דגן אף על פי שהחמץ בתערובת או נוקשה הרי זה עובר בפסח.

ואף על פי שכל הדברים המנויים במשנתנו, [כותח הבבלי, ושכר המדי, וחומץ האדומי, וזיתים המצרי, וזומן של צבעים, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים], הם בכלל זה, טרח התנא והזכיר את כולם בשמותיהם.

כדי שיהא כל אדם רגיל בהם ובשמותיהם, כך שאם יגיע אחד מהם לידו, ויאמרו לו את שמו, אף שלא הכירו עד עתה, ידע שהוא אסור משום חמץ.

וכמו כן מועיל הדבר לאיסורים אחרים, כאותו שבא מארץ ישראל לבבל, והיה עמו בשר, וביקש שיתנו לו לפתן ללפת בו את הפת, ושמע שאומרים להביא לפניו כותח.

מאחר ששמע שאמרו כותח, הוא כותח הבבלי הנזכר במשנתנו, שביארו בו שמעורב בו חלב, אף שלא הכירו עד עתה, ידע שהוא מאכל חלב, ואסור לו לאוכלו עם הבשר.

שיאור

הבצק, משעה שנקרא שיאור, הרי זה נחשב חמץ, ואסור בהנאה בפסח, ונחלקו חכמים, מתי הבצק נעשה כשיעור זה.

לדעת רבי מאיר, כשהכסיפו פני הבצק, הרי זה חמץ.

ולדעת רבי יהודה, אין הבצק חמץ, אלא כשהתחיל להיסדק סדקים דקים כקרני חגבים, סדק לכאן וסדק לכאן, אבל כשרק הכסיפו פניו הוא מותר בהנאה, [בלבד, ולא באכילה].

ומבואר בברייתא, שבצק זה שהכסיפו פניו, שלדעת רבי מאיר הוא נחשב חמץ, האוכל ממנו לוקה על כך, כי יש איסור לא תעשה באכילתו.

ובצק זה, אף על פי שהוא חמץ, מכל מקום בזמן זה שהכסיפו פניו הוא חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה, הואיל והחמץ קצת ולא גמר.

ומתוך כך שאמר רבי מאיר שיש איסור לא תעשה על אכילתו, למדנו, שלדעת רבי מאיר, האוכל חמץ נוקשה בפסח, עבר באיסור לא תעשה, ולוקה על כך.

ולדברי רב יהודה אמר רב, חמץ בתערובת, שנתערב במין אחר ונימוח ואינו בעין, חמור מחמץ נוקשה. ומעתה, אם לדעת רבי מאיר האוכל חמץ נוקשה עובר באיסור לא תעשה, כל שכן

שהאוכל **חמץ בתערובת** עובר באיסור לא

תעשה.

ומשנתנו בה מבואר, שיש איסור לא תעשה, בין על אכילת תערובת חמץ, ובין על אכילת חמץ נוקשה, היא **כדעת רבי מאיר**.

דעת חכמים בברייתא

בברייתא מבואר, שלדעת חכמים, **יש איסור לא תעשה רק על אכילת חמץ דגן גמור בעין**, אבל על עירובו, אין איסור לא תעשה.

דעת רבי אליעזר בברייתא

בברייתא מבואר, שלדעת רבי אליעזר, **האוכל בפסח תערובת שנימוח בה חמץ**, אף שאינו חייב על כך כרת, **עובר באיסור לא תעשה**.

ולדברי רב נחמן, חמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה, חמור מחמץ בתערובת שנתערב במין אחר ונימוח ואינו בעין. ומעתה, אם לדעת רבי אליעזר האוכל חמץ בתערובת עובר באיסור לא תעשה, **כל שכן** שהאוכל **חמץ נוקשה** עובר באיסור לא תעשה.

ומשנתנו בה מבואר, שיש איסור לא תעשה, בין על אכילת תערובת חמץ, ובין על אכילת חמץ נוקשה, היא **כדעת רבי אליעזר**.

ולדברי רב יהודה אמר רב, חמץ בתערובת, שנתערב במין אחר ונימוח ואינו בעין, חמור מחמץ נוקשה. **ולדעת רבי אליעזר**, **רק באכילת חמץ בתערובת יש איסור לא תעשה**, אבל באכילת חמץ נוקשה אין איסור לא תעשה.

ושנינו ברייתא המסייעת לדברי רב יהודה, בה מבואר, שרק על תערובת חמץ יש איסור לא תעשה.

ואם כן, לדברי רב יהודה שלוש דעות יש בדין זה. לדעת חכמים, חייבים רק על אכילת חמץ גמור בעין. ולדעת רבי אליעזר חייבים גם על אכילת תערובת חמץ. ולדעת רבי מאיר חייבים גם על אכילת חמץ נוקשה.

נתחמץ על ידי דבר אחר

אף שכבר נאמר, "**וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ**" (שמות י"ג ג'), וכן נאמר "**לֹא תֹאכַל עָלָיו חֻמֶּץ**" (דברים ט"ז ג'), היה מקום לומר, שאין האיסור אלא באכילת דבר שנתחמץ מעצמו.

ולכן נאמר גם, "**כֹּל מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ**" (שמות י"ב כ'), ללמד, שאסור לאכול גם דבר שנתחמץ מחמת דבר אחר.

נשים בכלל איסור אכילת חמץ

ובכלל מצוות אכילת מצה

במסכת קידושין מבואר, **שכל מצוות עשה שהזמן גרמא**, כלומר שתלויה בזמן, כגון ישיבת סוכה ונטילת לולב שנוהגים רק בימי החג, **נשים פטורות ממנה**.

ולעניין איסורי לא תעשה מבואר, שהשווה הכתוב אשה לאיש, שנאמר, "**וְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטֹאת הָאֲדָם לְמַעַל מֵעַל בִּה' וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הֵהוּא**" (במדבר ה' ו'), ללמד, **שהאיש והאשה שווים לכל העונשים**, ואם כן, שניהם בכלל איסורי לא תעשה שבתורה, שהעובר עליהם נענש.

ומצוות אכילת מצה בפסח, היא **מצוות עשה שהזמן גרמא**, ואיסור אכילת חמץ בפסח, הוא **איסור לא תעשה**.

והיה **מקום לומר**, שמאכילת מצה הנשים **פטורות**, כמו שפטורות משאר מצוות עשה שהזמן גרמן, אבל **אסורות לאכול חמץ**, כשאר איסורי לא תעשה.

אלא מאחר שהקיש הכתוב שתי מצוות אלו זו לזו, "**לֹא תֹאכַל עָלָיו חֻמֶּץ שִׁבְעַת יָמִים וְתֹאכַל עָלָיו מִצּוֹת**" (דברים ט"ז ג') **יש ללמוד, שהחייב בזו חייב בזו, והפטור מזו פטור מזו**.

ואף שמהכתוב הזה אין הכרע אם נשים יהיו **פטורות** משני הדברים, או יהיו **חייבות** בשני הדברים.

יש ללמוד זאת מכתוב אחר, שנאמר, "**כֹּל אִכַּל חֻמֶּץ וְנִכְרְתָה הִנָּפֵשׁ הֵהוּא מִיִּשְׂרָאֵל**" (שמות י"ב ט"ו) והמילה "כֹּל" ריבוי היא, **לרבות את הנשים לאיסור**, ומעתה מאחר שהן בכלל איסור חמץ, הרי הן גם בכלל מצוות אכילת מצה.

ואף שלדעת חכמים החולקים על רבי אליעזר, הכתוב "כֹּל" אינו ריבוי, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], מודים הם, שיש ללמוד מהכתוב הזה, שגם נשים בכלל איסור חמץ בפסח, כי נאמר בו "כִּי כָל", ולדעתם, הכתוב "כִּי כָל" ריבוי הוא, ויש ללמוד ממנו, שגם הנשים בכלל איסור חמץ.

איסור לא תעשה על אכילת

תערובת שיש בה חמץ

נתבאר, שלדעת רבי אליעזר, האוכל תערובת חמץ לוקה על כך.

ומתחילה אמרו, שרבי אליעזר למד זאת מהכתוב, **"כָּל מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ"** (שמות י"ב כ'), שמשמע ממנו איסור גם בתערובת חמץ.

ודחו זאת, כי הכתוב הזה בא ללמד דבר אחר, והוא, שחייבים גם על אכילת חמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר, [כפי שנתבאר לעיל].

ומסקנת הסוגיה, שרבי אליעזר למד את דינו מהריבוי **"כָּל מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ"** (שמות י"ב כ'), הבא לרבות גם תערובת חמץ.

וחכמים חולקים עליו, כי לדעתם הכתוב **"כָּל"** אינו ריבוי.

ודווקא בכתוב הזה, המדבר באיסור האכילה, מאחר שהוא מדבר בדבר הנאכל, בא הריבוי ללמד על דבר נאכל נוסף שהוא אסור, והוא תערובת חמץ.

אבל בכתוב **"כִּי כָל אֶכֶל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל"** (שמות י"ב ט"ו), המדבר בעונש האדם האוכל, הריבוי **"כָּל"** שבו, לא בא ללמד שיהא חיוב כרת בדבר נאכל נוסף, שהוא תערובת חמץ, אלא בא לחייב כרת באדם אוכל נוסף, שהן הנשים, כפי שנתבאר לעיל.

והקשו על דברי רבי אליעזר, כי יש בכתוב שני ריבויים **"כִּי"** ו**"כָּל"**. ולדעתו, יש ללמוד מכל אחד מהם דבר בפני עצמו, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן לעניין איסור הקטרה]. ואם כן, מאחר שיש בכתוב ריבוי נוסף, ואין לך אוכלים נוספים לרבות לאיסור כרת, יש לך ללמוד ממנו שיש נאכלים נוספים לאיסור כרת, שהם תערובת חמץ.

ולא ישבו בגמרא את הקושיה הזו.

החלב שחייבים כרת על אכילתו

בעניין איסור אכילת חלב נאמר, **"כִּי כָל אֶכֶל חֶלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמִּיהָ"** (ויקרא ז' כ"ה). וכוונת הכתוב **"הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַה'"**, **לבהמת קדשים** תמימה, שראויה להקרבה.

ומבואר בברייתא, שלא רק על אכילת חלב בהמה קדשים תמימה חייבים כרת, אלא אף על אכילת חלב בהמה בעלת מום, שאינה ראויה להקרבה, **כי** לעניין זה נאמר **הריבוי**, **"מִן"**.

וכמו כן, אף על אכילת חלב בהמת חולין חייבים כרת, כי לענין זה נאמר **הריבוי** **"כָּל"**.

ואף שעיקר הכתוב מדבר בבני האדם האוכלים, שנאמר **"כָּל אֶכֶל חֶלֶב"**, ואם כן היה ראוי ללמוד מריבוי זה אוכלים נוספים, ולא נאכלים נוספים.

כשאין לנו אוכלים נוספים לרבות, כי עניין זה שנשים חייבות כאנשים כבר למד מהכתוב **"אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטֹאת הָאָדָם"**, כפי שנתבאר לעיל, על כרחך **בא הריבוי ללמד** נאכלים נוספים, כגון בעלי מומים וחולין.

ואם כן, **האוכל חלב של בהמה טהורה, אף על פי שיש בה מום, והיא בהמת חולין, חייב כרת**.

איסור הקטרת שאור

בעניין הקטרת הקומץ מהמנחה, נאמר, **"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'"** (ויקרא ב' י"א).

ומבואר בברייתא [שהעמידוהו כרבי אליעזר], שאם היה כתוב רק, **"שְׂאֹר וְדָבָשׁ לֹא תִקְטִירוּ"**, היינו למדים, שאין איסור הקטרתם, אלא כשמקטיר מהם לבדם קומץ שלם, שזה שיעור ההקטרה במנחה. לדעת אביי כזית, ולדעת רבא כשני זיתים.

ומאחר שנאמר הריבוי **"כָּל"**, למדנו, שנאמר האיסור **גם על הקטרת חצי שיעור** קומץ. לדעת אביי כחצי זית. ולדעת רבא כזית.

ומאחר שנאמר ריבוי נוסף **"כִּי"**, למדנו דבר נוסף, והוא, שלא רק הקטרתם כשהם לעצמם אסורה, אלא **אף הקטרתם כשהם מעורבים**, כגון כשהשאור מעורב במצה, ואינו ניכר לעצמו.

רוב איסורים שבתורה

אין היתר מצטרף לאיסור

רוב איסורים שבתורה, אין היתר מצטרף לאיסור, כגון כשאסרה תורה לאכול חֶלֶב, ושיעור אכילה הוא כזית, מתחייבים רק באכילת כזית שלם של חלב.

אבל האוכל כחצי זית חלב וכחצי זית בשר בבת אחת, אין ההיתר מצטרף להשלים את שיעור האיסור, להיחשב כאוכל אכילה של איסור.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש יוצאים מכלל זה, ובהם היתר מצטרף לאיסור.

באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור

מאיסורי הנזיר, שלא יאכל או ישתה את היוצא מהגפן. שנאמר, **"מִיֵּין וְשִׁכָּר וְזֵיזַר חֶמֶץ יֵין וְחֶמֶץ שִׁכָּר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לֶחִים וַיִּבְשִׁים לֹא יֹאכֵל**. כל יְמֵי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין מִחֶרְצָנִים וְעַד זֶג לֹא יֹאכֵל" (במדבר ו' ג'-ד').

ואיסורי נזיר יוצאים מכלל שאר איסורים, ובהם ההיתר מצטרף לאיסור, והאוכל יחד כחצי זית לחם עם חצי זית ענבים, חייב.

שנאמר "מִשְׁרֵת עֲנָבִים", לומר לך, שלא רק הענבים עצמם נאסרים, אלא אף הנשרה בהם, ולכן השורה פיתו בין, אף על פי שאין כזית מהיין בפני עצמו, אם יש כזית מהפת והיין יחד, חייב.

ובדף מ"ד יתבאר בעזה"י, שהדין זה הוא כדעת רבי עקיבא. וחכמים חולקים על רבי עקיבא, ואומרים, שגם באיסורי נזיר אין היתר מצטרף לאיסור, והכתוב **"מִשְׁרֵת עֲנָבִים"**, בא ללמד על כך שטעם כעיקר.

ולדעת רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אף לדעת רבי עקיבא, **איסורי נזיר בלבד יוצאים מכלל שאר איסורים, שהיתר מצטרף בהם לאיסור להשלים שיעורו.**

וזעירי חולק, ואומר, שיש דברים נוספים,

שבהם היתר מצטרף לאיסור, כהקטרת שאור, ואיסורי חמץ, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

היתר מצטרף לאיסור בהקטרת שאור

כבר נתבאר, שבעניין הקטרת הקומץ מהמנחה, נאמר, **"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'"** (ויקרא ב' י"א), ללמד שמקטיר שאור מהמנחה מתחייב על כך.

ודעת זעירי כדעת רבי אליעזר, כמבואר לעיל, **שמהריבוי "כִּי" האמור בעניין הקטרת שאור, יש ללמוד, שלא רק הקטרת שאור כשהוא לעצמו אסורה, אלא אף הקטרתו כשהוא מעורב בהיתר, ואם כן גם לענין הקטרת שאור היתר מצטרף לאיסור.**

וזה כדעת רבא, האומר, שיש שיעור להקטרה, שאין הקטרה בפחות מכזית, ואף על פי שיש לה שיעור, ההיתר מצטרף לאיסור, וכשמקטיר **חצי זית שאור מעורב בחצי זית מצה, מתחייב.**

ולדעת האומרים, שאין לדרוש את הריבוי "כָּל", אין ללמוד שיהיו חייבים על הקטרת תערובת של שאור ומצה, ואם כן לדעתם **בהקטרת שאור אין היתר מצטרף לאיסור,** וחייבים רק על הקטרת שאור כשיעור כזית.

דף מד

היתר מצטרף לאיסור באכילת חמץ

לדעת רבי אליעזר, האומר, שהאוכל תערובת של חמץ עם מצה, חייב, כי נאמר "כָּל מִחְמָצֶת לֹא תֹאכְלוּ" (שמות י"ב כ'), כפי שנתבאר לעיל, **חיובו על אכילת כזית מתערובת זו, ואם כן, לדעתו, גם באיסור חמץ היתר מצטרף לאיסור.**

ולדעת האומרים שאין לדרוש את הריבוי "כָּל", אין ללמוד שיהיו חייבים על אכילת תערובת של חמץ עם מצה. ואם כן לדעתם **באיסור חמץ אין היתר מצטרף לאיסור,** וחייבים רק על אכילת כזית שלם מהחמץ בפני עצמו.

מקפה של תרומה ותבלין של חולין

מקפה, הוא תבשיל קפוי ועב כגון דייסא, וכשהוא של תרומה, ושום ושמן הנתונים בו לתבלין היו של חולין, **מאחר שעיקר התבשיל הוא של תרומה, כולו נידון כתרומה, ואם נגע בו טבול יום הפוסל תרומה [ולא חולין], אפילו אם נגע רק במקצתו, נפסל כולו.**

מקפה של חולין ותבלין של תרומה

מקפה של חולין, ושום ושמן הנתונים בו לתבלין היו של תרומה, אף על פי שעיקר התבשיל חולין, אינו נידון כחולין לגמרי, שאין **טבול יום פוסל** אותם, אלא אם נגע טבול יום בתבשיל, פסל את **מקום מגעו.**

כי אף על פי שהחולין מרובים מהתרומה, מדין תורה אין התרומה בטילה בחולין [=דימוע מדאורייתא], וזר האוכל מהתערובת הזו לוקה, ומאחר שלא בטלה התרומה בתערובת, טבול יום פוסל אותה.

ומתחילה רצו לומר, שמדין תורה התערובת הזו כולה הפכה להיות כתרומה, וזר שאוכל ממנה כזית בלבד, לוקה.

ומהטעם הזה, שהתערובת כולה הפכה להיות כתרומה, טבול יום פוסל אותה במגעו.

אלא מאחר שתערובת תרומה היא, ולא תרומה גמורה, אינה חמורה כתרומה גמורה, ואין טבול יום פוסל בה בנגיעתו, אלא את מקום מגעו.

ואם הדברים הללו אמת, מצינו שגם לעניין תרומה היתר מצטרף לאיסור, שכן האוכל כזית מהתערובת חייב, אף על פי שלא היה כל הכזית מתרומה.

ודחו זאת ואמרו, שבאמת **מדין תורה** לא הפכה כל התערובת להיות כתרומה, אלא **שהתרומה שבתערובת לא בטלה בו, ועדיין היא תרומה,** ויש בתערובת זו חולין מעורבים בתרומה.

ולכן, אם יאכל זר כזית מהתערובת, אינו חייב על כך, כי לא אכל כזית שלם של תרומה.

ורק אם יאכל מהתערובת הרבה, עד שבתוך כדי אכילת פרס [=ארבעה ביצים], יהיה כזית שלם מתרומה עצמה, רק אז הזר לוקה על אכילתו.

וזו הסיבה שטבול יום פוסל מקום מגעו בלבד, כי רק התבלין שבתערובת נחשב תרומה, ורק הוא נפסל בנגיעת טבול יום.

וכשנוגע טבול יום בתבשיל, פוסל את התבלין של מקום מגעו, אבל שאר התבשיל, מאחר שהוא חולין, אינו נפסל, וחוצץ הוא בין מה שנוגע טבול יום, לבין שאר התבלין המעורב בתבשיל.

אין אפשרות להתחייב על

אכילת חמץ שבכותח הבבלי

נתבאר בדף מ"ג, שנחלקו חכמים ורבי אלעזר, אם האוכל מכותח הבבלי ושאר תערובת חמץ, עובר באיסור לא תעשה.

לדעת רבי אליעזר, הכתוב "כָּל מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ" מלמד על תערובת חמץ שהיא כולה אסורה, ולכן כל הכותח נידון כחמץ, והאוכל ממנו כזית, עובר באיסור לא תעשה.

ולדעת חכמים, אין ההיתר מצטרף לאיסור, ורק החמץ שבכותח אסור באכילה, ואין אפשרות להתחייב על אכילתו.

שכן כשאוכל מהכותח כדרך האוכלים, שמטבילים בו את הפת, אין באכילתו שיעור כזית מהחמץ שבכותח בכדי אכילת פרס, שכשאכל כדי אכילת פרס ממה שטיבל בתוכו, לא אכל מן הכותח עצמו אלא מעט, או שני זיתים או ארבעה, ואותו מעט אין מן החמץ כזית.

ואם ימהר ויאכל מהכותח הרבה, עד שיהיה כזית מהחמץ שבכותח בתוך כדי אכילת פרס, אין אכילתו קרויה אכילה להתחייב עליה, שאין זו דרך אכילה, ואין חייבים אלא בדרך אכילה.

תרומה לתוך תרומה נפלה

וחולין לתוך חולין נפלו

כשהיו שתי מדוכות שדכים בהן תבלינים, באחת תבלין של חולין, ובאחת תבלין של תרומה, ולפני שתי המדוכות היו שתי קדירות, באחת תבשיל של חולין ובאחת תבשיל של תרומה, ונפל תבלין מהמדוכות לקדירות, מכל מדוכה נפל תבלין לקדירה אחרת. אנו תולים את הדבר להיתר, לומר, חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה, והחולין אינם נאסרים.

וכמו כן כשהיו שתי קופות [=כלים גדולים] של תבואה, באחת חולין, ובאחת תרומה, ולפניהם שני סאים מאותה תבואה, אחד של חולין ואחד של תרומה, ונפלו שני הסאים בשתי הקופות, סאה אחת לכל קופה, ואין ידוע איזו סאה נפלה לקופה זו, ואיזו סאה נפלה לקופה זו, קופה של חולין נידונית כמי שיש בה רק חולין, ומה שבתוכה מותר לזרים כבתחילה, אף כשאין בה כדי לבטל סאה של תרומה שתיפול בתוכה, כי אנו אומרים, חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה.

ודין זה אמור רק בתרומת תבלין, שאינה תרומה מהתורה אלא מדברי חכמים, שמדין תורה אין חייב אלא דגן תירוש ויצהר.

וכן בתרומת דגן תירוש ויצהר בזמן הזה, שגם היא מדברי חכמים בלבד.

ולכן מאחר שיש כאן חשש שמא יאכל תרומה שאיסורה מדברי חכמים בלבד, הקלו לתלות היתר בהיתר ואיסור באיסור.

אבל כשהיה הדבר בתרומה גמורה מהתורה, כגון בדגן תירוש ויצהר בזמן הבית, לא היו תולים היתר בהיתר, כי יש לחוש שנפל האיסור בהיתר, ואף על פי שהוא מועט בו, יש לחוש שמא יאכל מהאיסור כזית בכדי אכילת פרס, ויעבור בכך על איסור תורה, של אכילת תרומה.

מקור דין טעם כעיקר לדעת חכמים

בדף מ"ג נתבאר, שהברייתא בה למדו מהכתוב באיסורי נזיר "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּהּ", שאיסור מצטרף להיתר, היא כדעת רבי עקיבא.

וחכמים חולקים על רבי עקיבא, ולדעתם, איסורי נזיר כשאר איסורי תורה הם, ואין היתר מצטרף בהם לאיסור, והנזיר חייב רק כשאכל כזית מהאיסור בלא היתר.

ולדעת חכמים, הכתוב "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּהּ", בא ללמד, שבאיסורי נזיר, טעם האיסור אסור כעיקר האיסור.

כגון אם שרה ענבים במים, וקבלו המים טעם יין, אף על פי שיש כאן רק מים בטעם יין, המים נידונים כיון, והשותה מהם כזית דינו כשותה כזית יין, שהוא חייב.

ואין חיובו משום שהיתר מצטרף לאיסור, אלא משום שהמים עצמם נעשים איסור, והרי הוא כשותה איסור בלבד.

ומכאן אתה למד בקל וחומר, שאם באיסורי נזיר הקלים, אמרה תורה, שיהא טעם האיסור כעיקר, כל שכן בשאר איסורי תורה, שהם חמורים יותר, שיהיה בהם טעם האיסור

כעיקר.

כגון איסורי כלאים ואיסורי ערלה, שהם חמורים מאיסורי נזיר בשלושה דברים.

איסור כלאי הכרם חמור מאיסור נזיר

א. איסור עולם.

הנזיר אין איסורו איסור עולם, אלא כמו שפירש, ואם לא פירש, סתם נזירות שלושים יום.

וכלאי הכרם אסורים לעולם שאם זרע חטה וחרצן יחד נאסרים לעולם.

ב. איסור הנאה.

הנזיר אין איסורו איסור הנאה, שלא נאסר לו אלא אכילה ושתיה של היוצא מהגפן, אבל ההנאה מותרת לו, ולכן מותר לנזיר להניח עירוב של יין, וכן הוא רשאי למכור את יינו.

וכלאי הכרם אסורים בהנאה.

ג. היתר לאיסור.

הנזיר יש היתר לאיסורו אף בתוך הזמן, וזאת על ידי התרת חכם.

וכלאי הכרם אין היתר לאיסורם.

איסור ערלה חמור מאיסור נזיר

איסורי ערלה, חמורים מאיסורי נזיר בשני דברים מתוך השלושה האמורים לעניין כלאי הכרם.

- רש"י מפרש, שהם שני הדברים האחרונים :

(ב) שהערלה אסורה בהנאה.

(ג) ואין היתר לאיסור ערלה בתוך שלוש שנים.

אבל בדבר הראשון אין הערלה חמורה מנזיר, ששניהם אין איסורם **איסור עולם**, כי גם הערלה, לאחר שלוש שנים היא מותרת.

- ורבינו תם מפרש, שערלה ממש, חמורה מנזיר בכל שלושת הדברים :

(א) הפרי שנאסר בשלוש השנים הראשונות נאסר לעולם.

(ב) ואסור בהנאה.

(ג) ואין היתר לאיסורו.

ומה שאמרו כאן, שהערלה חמורה מנזיר בשני דברים בלבד, **הכוונה לשנה רביעית, שבה** הפירות חמורים מאיסורי נזיר בשני דברים :

(א) הפרי שנאסר איסורו איסור עולם, שמעצמו אין האיסור פוקע.

(ב) וכל זמן האיסור הוא אסור בהנאה.

אבל יש היתר לאיסורו, על ידי פדיון או יביאנו לירושלים.

היכן מבואר שלדעת רבי

עקיבא היתר מצטרף לאיסור

בדף מ"ג נתבאר, שהברייתא בה מבואר, שהכתוב האמור באיסורי נזיר "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה", מלמד, שאיסור מצטרף להיתר, היא כדעת רבי עקיבא.

ומתחילה רצו לומר, שראיה לכך, שלדעת רבי עקיבא, באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, היא המשנה במסכת נזיר, "רבי עקיבא אומר, נזיר ששרה פתו ביין, ויש בו לצרף כדי כזית חייב".

ולכאורה הכוונה לכך, שיש לצרף מהיין והפת יחד כזית, ואם כן היתר מצטרף לאיסור.

ודחו זאת, ואמרו, שממשנה זו אין ראיה, כי ניתן לומר, שהכוונה לכך, שיש לצרף מהיין לבדו כזית, ושייך לומר בכגון זה לשון צירוף, כי היין בלוע בפת, ולכן צריך לצרפו. והחידוש הוא שאף שהיין בלוע ואינו בעין, נזיר האוכל ממנו כזית חייב.

ולבסוף הביאו ראיה לכך שלדעת רבי עקיבא, באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, מהברייתא בה מפורש, "רבי עקיבא אומר, נזיר ששרה פתו ביין, ואכל כזית מפת ומיין חייב".

הרי שלדעת רבי עקיבא הפת והיין מצטרפים לשיעור כזית שהיתר מצטרף לאיסור.

מקור דין טעם כעיקר לדעת רבי עקיבא

נתבאר, שלדעת חכמים, עניין זה שטעמו של איסור נידון כעיקר האיסור, למד מהכתוב "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה". ורבי עקיבא חולק, ואומר, שהכתוב הזה מלמד דבר אחר, והוא שהיתר מצטרף לאיסור.

ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן למד רבי עקיבא שטעמו של האיסור נידון כעיקר האיסור.

א. מאיסור בשר בחלב.

בשר שנתבשל בחלב, אף על פי שאין בבשר אלא טעמו של החלב, הבשר אסור, הרי שטעם החלב נידון כחלב עצמו.

ומתחילה רצו לומר, שלדעת רבי עקיבא, מכאן יש לך ללמוד לשאר איסורים, שטעם הדבר נחשב כעיקר הדבר.

ודחו זאת ואמרו, שמאחר שאיסור בשר בחלב

יש בו חידוש שאין דוגמתו בשאר איסורים, אין ללמוד ממנו שום דבר. כי כשם שבחידושו אין שאר איסורים כמותו, אפשר שגם לעניין זה שטעם כעיקר אין שאר איסורים כמותו.

ומתחילה רצו לומר, שהחידוש שיש באיסור בשר בחלב הוא, שבשר בפני עצמו מותר, וכן חלב בפני עצמו מותר, ויחד הם אסורים.

ודחו זאת, כי מצינו דבר נוסף כמותו, והוא כלאים, שכל מין לעצמו מותר, ושני המינים יחד אסורים.

ולבסוף אמרו, שהחידוש שיש באיסור בשר בחלב הוא, **שאם ישרה בשר בחלב כל היום, אינם נאסרים**, כלומר, מותר לשרות בשר בחלב, ואינו עובר עליו אפילו על אכילתו, כי לא אסרה תורה אלא דרך בישול, ואפילו אם נתן החלב טעם בבשר. **וכשמבשל את שניהם יחד, הם נאסרים**, ועובר על בישולו, ועובר על אכילתו.

ב. מגיעולי נוכרים.

קדירה שבישל בה נוכרי, בלעה טעם תבשילו האסור, וכשחוזר ישראל ומבשל בה, היא פולטת טעם לתבשיל, והתבשיל אסור. ולכן אמרה תורה, שהבא להשתמש בכלים של נוכרים, תחילה עליו להגעילם, כלומר להפליט את האיסור שנבלע בהם, שנאמר, **"כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ"** (במדבר ל"א כ"ג).

וכשישראל מבשל בקדירה שבישל בה נוכרי, תבשילו של ישראל נאסר, אף על פי שיש בו רק טעם תבשילו של הנוכרי, הרי שטעם תבשיל הנוכרי נידון כעיקר התבשיל.

ולדעת רבי עקיבא, מכאן יש לך ללמוד לשאר איסורים, שטעם הדבר נחשב כעיקר הדבר.

ולדעת חכמים, מובן היטב מדוע אין ללמוד דין זה מגיעולי נוכרים. כי לדעת חכמים, גיעולי נוכרים אוסרים את הקדירה גם כשהם נותנים טעם לפגם. כגון, ששהתה הקדירה יום שלם מאז שבישל בה הנוכרי, ונמצא שטעם התבשיל, מאחר שעבר עליו יום, כבר נפגם.

ודבר זה חידוש הוא, שנותן טעם לפגם אוסר, שלא מצינו כן בשאר איסורי תורה, שבהם נותן טעם לפגם מותר. כמבואר לעניין נבילה, שנאמר בה **"לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבִלָה לֶגֶר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה"** (דברים י"ד כ"א), ללמד, שהאיסור הוא רק בראויה לגר, אבל כשאינה ראויה לו אינה אסורה, ומאחר שגיעולי נוכרים חידוש הוא אין ללמוד מהם.

ורבי עקיבא חולק ואומר שלא אסרה תורה גיעולי נוכרים אלא בקדירה בת יומא, כלומר שבישל בה הנוכרי היום, שאינה נותנת טעם לפגם, אלא לשבח.

ואם כן אין כאן חידוש, ויש ללמוד מגיעולי נוכרים, שכשם שבהם טעם כעיקר, כך בשאר איסורים טעם כעיקר.

ומכל מקום חכמים חולקים על רבי עקיבא אף אם לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, כי לדעתם, גם קדירה בת יומא ודאי נפגם מעט הטעם הבלוע בה מחמת הכלי, ואם כן נחשבת כנותנת טעם לפגם, ויש בה חידוש שהיא אוסרת, ולכן אין ללמוד מכאן לשאר דיני התורה.

נזיר וחטאת שני כתובים הבאים כאחד

נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי עקיבא בכתוב **"מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה"** לדעת רבי עקיבא, הכתוב מלמד, שבאיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור. ולדעת חכמים, הכתוב מלמד, שבאיסורי נזיר טעם כעיקר.

עוד נתבאר, שלדעת חכמים, מאחר שלמדנו שבאיסורי נזיר טעם כעיקר, מכאן אתה למד בקל וחומר, שגם בשאר איסורים שבתורה טעם כעיקר.

ולדעת רבי עקיבא, דווקא באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, ואין ללמוד מכאן בקל וחומר, שגם בשאר איסורים שבתורה היתר מצטרף לאיסור.

והטעם לכך, **כי שני כתובים יש**, שבהם מבואר שהיתר מצטרף לאיסור. האחד הוא **"מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה"**, והשני הוא **האמור בחטאת**, **"כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ"** (ויקרא ו' כ') כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

וכלל בידינו, ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. כלומר, כשכתבה תורה דין אחד שתי פעמים, גילתה, שאין לך ללמוד מהם, שכך יהיה הדין גם בשאר מקומות.

שכן אם ניתן ללמוד מהם לשאר מקומות, די היה לכתוב את אחד מהם, וגם חבירו ילמד ממנו.

ומתוך כך שטרח לכתוב את שניהם, ולא סמכה על כך שילמד האחד מחבירו, יש לך ללמוד, שדווקא בשני המקומות הללו הדין כן, ולא בשאר מקומות.

דף מה

ולדעת חכמים, מאחר שהכתוב, **"מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה"**, מלמד שטעם כעיקר, אין שני

כתובים המלמדים שטעם כעיקר, שנאמר, לא

נלמד מהם לשאר איסורים.

כי מודים הם, שהכתוב "כל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשָּׁה יִקְדָּשׁ", מלמד שבחטאת היתר מצטרף לאיסור.

ואם כן, רק הכתוב "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה", מלמד שטעם כעיקר, ומכתוב אחד יש ללמוד בקל וחומר לשאר איסורים.

בחטאת היתר מצטרף לאיסור

בענין החטאת נאמר, "כל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשָּׁה יִקְדָּשׁ" (ויקרא ו' כ'), ללמד, שאם נגע בה בשר

חולין או אפילו בשר קדשים קלים, שזמן

אכילתו שני ימים ולכל אדם, ונבלע בהם מבשר

החטאת, קדשו להיות כמותה.

אם פסול היה אותו בשר חטאת, כגון פיגול או

פסול אחר, נפסל הנוגע כמותו. ואם כשר היה

אותו בשר חטאת, יאכל הנוגע כמותו, לפניו מן

הקלעים, לזכרי כהונה, וליום ולילה אחד.

ואף שאותו בשר שנבלע בו מבשר החטאת

מעורב בו מהיתר שהיה בו ומאיסור שנבלע בו,

כולו נידון כמו האיסור הבלוע בו, ואם כן למדנו,

שלענין איסור חטאת היתר מצטרף לאיסור.

סכום מחלוקת רבי עקיבא

וחכמים ודעה שלישית

א. דעת רבי עקיבא.

דין טעם כעיקר מבואר בענין גיעולי נוכרים,

שתבשיל שנתבשל בקדירה של נוכרים, נאסר, מחמת

טעם האיסור הנפלט לתבשיל מהקדירה. ומכאן

אתה למד לשאר איסורים שבתורה, שטעם

כעיקר.

ושני כתובים מלמדים שהיתר מצטרף לאיסור,

האחד בענין איסורי נזיר, "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה" וְהָאֶחָד בַּעֲנִיִּין חֲטָאתָ, "כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשָּׁה יִקְדָּשׁ". ושני כתובים אין מלמדים, ולכן

בשאר מקומות אין היתר מצטרף לאיסור.

ב. דעת חכמים.

דין טעם כעיקר מבואר בכתוב בענין באיסורי

נזיר, "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה". ומכאן אתה

למד לשאר איסורים שבתורה, אבל מגיעולי

נכרים אין ללמוד, כי חידוש הוא, שנותן טעם לפגם

נאסר.

וכתוב אחד מלמד שהיתר מצטרף לאיסור, הוא

הכתוב בענין חטאת, "כל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשָּׁה יִקְדָּשׁ". ומכל מקום אין ללמוד ממנו לשאר

איסורי תורה, כי קדשים חמורים משאר

איסורים.

אבל באיסורי קדשים, היתר מצטרף לאיסור, כגון

אם אכל חצי זית פיגול, וחצי זית היתר באכילה אחת

מתחייב.

ג. דעת האומרים שטעם כעיקר מדרבנן.

לעיל נתבאר, שיש אומרים, שהאוכל כזית מכותח

הבבלי אינו עובר באיסור חמץ. ומבואר שלדעתם, אף

על פי שיש טעם חמץ בכל הכותח, אין נידון כחמץ

אלא חמץ שבו בלבד. ואם כן לדעתם, מדין תורה,

בכל האיסורים אין הטעם נידון כעיקר.

ולדעתם הכתוב "מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה" אינו בא

ללמד שטעם כעיקר, אלא שהיתר מצטרף לאיסור,

כדעת רבי עקיבא. ואין ללמוד כן לשאר איסורים, כי

יש שני כתובים שמלמדים דין זה, נזיר וחטאת, ושני

כתובים הבאים כאחד אין מלמדים.

ומגיעולי נוכרים אין ללמוד שטעם כעיקר, כי גיעולי

נוכרים חידוש הוא, שנותן טעם לפגם אסור.

איסורי נזיר מצטרפים זה עם זה

בענין איסורי נזיר נאמר, "כָּל יְמֵי נְזִירוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין מִחֲרָצִים וְעַד זֶג לֹא יֹאכֵל" (במדבר

ו' ד').

ומתוך כך שכלל הכתוב חרצנים וזגים באכילה

אחת, למדו, שכל איסורי נזיר מצטרפים זה עם

זה. ואם אכל מקצת מזה ומקצת מזה, ויחד יש

בהם כזית, חייב.

ודין זה אמור, אף כשאכל אותם בזה אחר זה,

כגון תחילה אכל מעט זגים בפני עצמם, ואחר

כך מעט חרצנים בפני עצמם.

וכשאכל אותם בבת אחת, לדעת רבי עקיבא הוא

חייב, אפילו אם לא היתה כל האכילה

מהאיסור, אלא חצי זית איסור, וחצי זית היתר,

כי לדעתו, היתר מצטרף לאיסור.

בצק שבסדקי עריבה

כשיש בצק בסדקי העריבה [=גיגית] יש שני

דברים שמחמתם יש לדון האם הבצק בטל שם

להיות כחלק מן העריבה ואין צריך לבערו

בפסח, או שאינו בטל שם וחייבים לבערו.

א. מחמת עצמו – כשיש בבצק שיעור כזית,

חתיכה חשובה היא, ויש סברא לומר שאינו

בטל וחייבים לבערו. וכשאין בבצק שיעור כזית,

אין החתיכה חשובה, ויש סברא לומר שהוא

בטל, ואין צריך לבערו.

ב. מחמת מקומו – כשהבצק נתון בסדקים

שבדפנות העריבה [=מקום שאינו עשוי לחזק],

אין בו צורך, ולכן מן הסתם לא בטלו אותו שם,

ויש סברא לומר שחייבים לבערו. וכשהבצק נתון

בשולי העריבה, כלומר בתחתית העובה, יש בו צורך, כי הוא מסייע לשמור את המים, שלא יצאו דרך הסדקים [=מקום העשוי לחזק], ולכן מן הסתם ביטלו אותו שם, ויש סברא לומר שאין צריך לבערו.

ובמשנתנו נתבאר הדבר, אלא שנחלקו שתי לשונות בגמרא, כיצד ביאר רב יהודה אמר שמואל את משנתנו.

א. דעת רב יהודה אמר שמואל ללישנא קמא.

די באחת מן הסברות הללו, כדי לומר שהבצק בטל. כלומר כשאין בבצק שיעור כזית, או כשהוא נתון במקום העשוי לחזק, [וכל שכן כשגם אין בו שיעור כזית והוא גם נתון במקום העשוי לחזק], בכל האופנים הללו הבצק בטל, אין צריך לבערו.

והאופן היחידי שצריך לבער את הבצק הנתון בסדקי העריבה הוא, כשגם יש בו שיעור כזית [או יותר], **והוא גם נתון במקום שאינו עשוי לחזק.**

	מקום העשוי לחזק	מקום שאינו עשוי לחזק
פחות מכזית	בטל	בטל
כזית	בטל	חייב לבער

ב. דעת רב יהודה אמר שמואל ללישנא בתרא.

די באחת מן הסברות הללו, כדי שיהא הבצק מחויב בביעור. כלומר כשיש בבצק שיעור כזית, או כשהוא נתון במקום שאינו עשוי לחזק, [וכל שכן כשיש בו גם שיעור כזית והוא גם נתון במקום שאינו עשוי לחזק], בכל האופנים הללו, צריך לבערו.

והאופן היחידי שבו הבצק בטל בסדקי העריבה ואין צריך לבערו הוא, כשאין בו שיעור כזית, והוא נתון במקום העשוי לחזק.

	מקום העשוי לחזק	מקום שאינו עשוי לחזק
פחות מכזית	בטל	חייב לבער
כזית	חייב לבער	חייב לבער

ומצינו שתי ברייתות. ברייתא אחת שנויה כדברי שמואל בלשון ראשון, וברייתא אחת שנויה כדברי שמואל בלשון אחרון, והרי הן סותרות זו את זו, ונחלקו חכמים כיצד לישב זאת.

א. דעת רב כהנא.

הברייתא הראשונה [המקילה], **דחווה היא מפני הברייתא השניה** [המחמירה], **ויש לשנות רק בלשון האחרון, שהאופן היחידי שבו הבצק בטל בסדקי העריבה, ואין צריך לבערו, הוא, כשאין בו שיעור כזית, והוא נתון במקום העשוי לחזק.**

ב. דעת רב יוסף.

אין לבטל לגמרי ברייתא אחת, כי שתי הברייתות נשנו על ידי תנאים, אלא ששתי ברייתות אלו נחלקו במחלוקת חכמים ורבי שמעון בן אלעזר בענין כופת שאור [המבוארת להלן].

דעת הברייתא הראשונה כדעת רבי שמעון בן אלעזר, שחמץ שדעתו עליו לשמש ככלי, בטל מהיות חמץ. ולכן כזית בצק הניתן בסדקי עריבה במקום העשוי לחזק, נעשה כעריבה, ואין צריך לבערו.

ודעת הברייתא השניה כדעת חכמים, שגם חמץ שדעתו עליו לשמש ככלי, לא בטל מהיות חמץ. ולכן כזית בצק הניתן בסדקי עריבה במקום העשוי לחזק, לא נעשה כעריבה, וחייבים לבערו.

	מקום העשוי לחזק	מקום שאין עשוי לחזק	
	פחות מכזית	כזית	פחות מכזית
ברייתא א' כרשב"א	בטל	בטל כי נעשה ככלי	בטל
ברייתא ב' כחכמים	בטל	חייב לבער כי לא נעשה ככלי	חייב לבער

ואביי הקשה על דברי רב יוסף, שכן הוא ביאר את סיבת המחלוקת בין הברייתות, רק בבצק שיש בו כזית, הנתון בסדקי העריבה, במקום העשוי לחזק, ששם נותנים את הבצק להיחשב כחלק מן העריבה כי היא צריכה לו לחיזוק.

אבל עדיין לא נתבאר, במה נחלקו הברייתות, בבצק שאין בו כזית, הנתון בסדקי העריבה, במקום שאינו עשוי לחזק. ששם אין נותנים את הבצק להיחשב כחלק מן העריבה כי אינה צריכה לו. ולעניין זה לא מצינו שחילק רבי שמעון בן אלעזר בין כזית לפחות מכזית.

ג. דעת אביי.

שתי הברייתות הן כדעת רבי שמעון בן אלעזר, שחמץ שיחדו אותו להיות כלי, בטל מהיות חמץ. ויש חילוק בדבר.

(א) במקום שהוא נצרך ביותר, נעשה ככלי, גם כשיש בו שיעור כזית או יותר.

(ב) במקום שהוא נצרך קצת, הוא נעשה ככלי, רק כשאין בו כזית.

(ג) במקום שאינו נצרך כלל, אינו נעשה ככלי אף בפחות מכזית.

ושתי הברייתות יחד משלימות זו את זו.

בברייתא הראשונה אמרו, שבצק הניתן בסדקי העריבה במקום הלישה, שהם השוליים, מאחר ששם הוא נצרך ביותר, כי שם נותנים את המים, והבצק סותם את הסדקים, ומחזיק את

המים שלא יצאו, הרי זה בטל לעריבה גם כשיש בו שיעור כזית [או יותר] ולכן אין צריך לבערו. [וברייתא זו קראה למקום לישה מקום העשוי לחזק].

וכשנותנים את הבצק בסדקים שבדפנות העריבה, מאחר שאינו נצרך שם כל כך, אם יש בו שיעור כזית, אינו בטל, ויש לבערו, אבל מאחר שקצת הוא נצרך שם, שכשמשפשים ולשים שם הוא מועיל לחזק את המקום, כשהוא פחות מכזית הוא בטל שם ואין צריך לבערו. [וברייתא זו קראה למקום הדפנות מקום שאינו עשוי לחזק].

וברייתא השניה אמרו, שבצק הניתן בסדקים שבדפנות העריבה, מאחר שאינו נצרך שם כל כך, אם יש בו שיעור כזית אינו בטל, ויש לבערו, אבל מאחר שקצת הוא נצרך שם שכשמשפשים ולשים שם, הוא מועיל לחזק את המקום, לכן כשהוא פחות מכזית, הוא בטל שם, ואין צריך לבערו. [וברייתא זו קראה למקום הדפנות מקום העשוי לחזק].

וכשנותנים את הבצק בסדקים שבשפה העליונה של העריבה, [אפילו מפנים], מאחר שאינו נצרך שם כלל, כי אין לשים שם כלל, אפילו כשהוא פחות מכזית אינו בטל שם, וצריך לבערו. [וברייתא זו קראה למקום השפה העליונה מקום שאינו עשוי לחזק].

	מקום לישה	דפנות		שפה עליונה	
ברייתא א	עשוי לחזק		אינו עשוי לחזק		
	פחות מכזית	כזית	פחות מכזית	כזית	
	בטל	בטל	בטל	לבער חייב	
ברייתא ב			עשוי לחזק		אינו עשוי לחזק
			פחות מכזית	כזית	פחות מכזית
			בטל	לבער חייב	לבער חייב

ומבואר בברייתות אלה, שבכל האופנים שהבצק בטל לעריבה, הוא נעשה חלק ממנה גם לעניין זה, שאם נטמאה, מטבילים אותה עימו, ואינו חוצץ. ובכל האופנים שהבצק אינו בטל לעריבה, ואינו נעשה חלק ממנה, אם נטמאה, ובאים להטבילה, הבצק חוצץ, ויש להסירו קודם הטבילה.

פת מעופשת וכופת שאור

פת מעופשת, אף על פי שאינה ראויה לאכילה, חייבים לבער אותה בפסח, כי היא ראויה לשחוק [=לפורר] אותה, ולחמץ בה כמה עיסות אחרות.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, כן הדין רק אם דעתו לכך, שתהא הפת לצורך חימוץ עיסות אחרות, אבל כשאין דעתו שתהא לאכילה, כגון כופת שאור [=גוש בצק שהחמיץ], שיחד אותה להיות מושב. אף על פי שגדולה היא, ויש בה שיעור כמה זיתים, אינה נידונית כחמץ, ואין צריך לבערה בפסח.

ולדעת תנא קמא, אף על פי שאין דעתו שתהא הפת לצורך חימוץ, אין בכך כלום, ודעתו אינה מועילה לבטל את החמץ מאיסורו, וכל שיש כאן חמץ, הרי זה אסור, וחייב לבערו.

ללשון ראשון, נחלקו תלמידי רב כיצד פסק רב בדין זה.

לדברי רב נחמן אמר רב, הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, שמאחר שיחד את כופת השאור לשיבה, בטלה, ואינו צריך לבערה, אף על פי שיש בה כמה זיתים.

ולדברי רב יצחק בר אשי אמר רב, כופת שאור שייחדה לשיבה בטילה בכך מהיות חמץ, רק אם גם טח אותה בטיט.

וללשון שני, לא נחלקו תלמידי רב בדבר זה. ולדברי הכל אמר רב, כופת שאור שייחדה לשיבה, אינה בטילה בכך מהיות חמץ, אלא אם כן טח אותה בטיט.

שני חצאי זיתים של בצק חמץ

בסדקי עריבה וחוט של בצק ביניהם

נתבאר, שכשיש בצק חמץ בסדקים שבדפנות העריבה, אם יש בו שיעור כזית, חייב לבער, ואם יש בו פחות מכזית הוא בטל במיעוטו.

וכמו כן, אם היו מספר חתיכות, שבכל אחת אין שיעור כזית, כל אחת בטילה.

ולדברי רב נחמן אמר שמואל, כשהיו בסדקי העריבה הללו שתי חתיכות בצק, שכל אחת שיעורה חצי זית, ויש חוט בצק המחברן. אם בנטילת אותו חוט, ניטלות עמו שתי החתיכות, נעשה הכל כחתיכה אחת שיש בה שיעור כזית, וחייבים לבער. ואם בנטילת החוט לא ניטלות עמו שתי החתיכות, כל אחת נידונית לעצמה, ומאחר שאין בכל אחת שיעור כזית, אינו חייב לבערן.

שני חצאי זיתים של בצק חמץ בבית

לדברי עולא, אף על פי שחמץ פחות מכזית בטל מעצמו, [כמבואר בדף ו'], אם יש בבית אחד שתי

חתיכות של בצק, שכל אחת שיעורה כחצי זית,

אף על פי שאינן יחד, צריך לבער אותן.

והסיבה לכך **כי פעמים כשמכבד את הבית הן מצטרפות יחד, ויש חתיכת חמץ בשיעור כזית.**

וכל זה כשהיו שתי החתיכות באותו בית [=חדר], אבל כשהיתה חתיכה אחת בבית, וחתיכה אחת בעליה, נסתפקו חכמי ארץ ישראל, האם יש לחוש שיכבד אותן יחד, ולכן צריך לבערן, או שאין לחוש לכך ואין צריך לבערן.

ואף אם תאמר, שאין לחוש שיכבד יחד בית ועליה, עדיין יש להסתפק מה הדין כשהיתה חתיכה אחת בבית וחתיכה אחת באכסדרה שלפני הבית, האם יש לחוש שיכבד אותן יחד, ולכן כשיש בזו כחצי זית ובזו כחצי זית צריך לבער אותן, או לא.

ואף אם תאמר שיש לחוש שיכבד יחד בית ואכסדרה שלפניו, כי דרך האכסדרה נכנסים ויוצאים לבית תמיד, ואין מחיצות גמורות ביניהם, ולכן הם דומים לבית אחד, עדיין יש להסתפק מה הדין, כשהיו שני בתים [=חדרים] זה לפניו מזה, ונכנסים לפנימי דרך החיצון, אבל אין רגילים לעבור מזה לזה הרבה כמו מאכסדרה לבית. האם יש לחוש שיכבד אותם יחד, ולכן כשיש בזה כחצי זית ובזה כחצי זית צריך לבער אותן, או לא.

ועלו שלושת הספיקות הללו בתיקו.

פת שעיפשה

לדעת תנא קמא בברייתא, וכן לדעת התנא במשנה במסכת טהרות, אף על פי שמתחילה דבר נחשב כמאכל רק אם היה ראוי לאכילת אדם. לאחר שכבר נחשב כמאכל, מעתה אינו בטל מלהיחשב כמאכל, עד שיפסל אף מאכילת כלב.

ולכן, פת שהיתה ראויה למאכל אדם, ונתעפשה, ובכך נתקלקלה מהיות ראויה למאכל אדם, אבל עודה ראויה למאכל כלב, נחשבת היא כמאכל לכל דבר, הן לעניין טומאה, שכשיש בה שיעור כביצה, היא מקבלת טומאת אוכלים, כמו שאר מאכלים, והן לעניין הפסח, שאם היתה חמץ, צריך לבערה בפסח.

ורק לענין תרומה, מאחר שאינה ראויה למאכל אדם, אין מוזהרים שלא לטמאה, ולכן מותר לשרוף תרומה כזו עם הטמאה בפסח, אף לדעת האומרים, ששאר תרומת חמץ טהורה, אין שורפים עם טמאה.

ורבי נתן חולק על כך, ואומר, שכל שנפסל מאכילת אדם, אינו מקבל טומאת אוכלים, אף על פי שעודו ראוי לאכילת כלב.

חמץ של עריבת העבדנים

מעבדי העורות היו נותנים את העורות בעריבה שיש בה חומרים מסוימים שבהם מעבדים את העורות, ואחד מאותם חומרים הוא קמח.

לדברי חכמים, הקמח הניתן בעריבה נפסל רק אחרי ששהה בה שלושה ימים. כי רק כשהשהה בה שלושה ימים, הוא נפסל מריח הכלי, ואפילו אם לא היו בה עורות. אבל אם לא שהה בה שלושה ימים, עדיין לא נפסל, אפילו אם היו בה עורות, וצריך לבערו.

ולדעת רבי נתן, כשלא היו עורות בעריבה הקמח נפסל לאחר שלושה ימים. אבל אם היו עורות בעריבה, הקמח נפסל בה גם בלא שהייה של שלושה ימים.

וכן פסק רבא. ואמר, שבאופן הזה שיש עורות בעריבה, הקמח נפסל, אף בשהייה מועטת של יום אחד, ואפילו של שעה אחת.

וכן לענין הטומאה

נתבאר לעיל, שכשיש בצק בסדקי עריבה, פעמים הוא בטל, ואין צריך לבערו, כגון שהוא בשולי העריבה, או פחות מכזית בדפנות. ופעמים אינו בטל, וצריך לבערו, כגון שהוא בשפה העליונה של העריבה, או כזית בדפנות.

ועל הדין הזה שנינו במשנתנו, "וכן לענין הטומאה", שמשמע מזה, שחילוק זה האמור לעניין ביעור חמץ בפסח, אמור גם לעניין טומאה.

ועוד שנינו, שלעניין הטומאה אין הדבר תלוי בשיעור כזית, אלא רק בהקפדה. אם מקפיד על הבצק להסירו, חוצץ, אפילו כשהוא פחות מכזית והוא בשולי העריבה. ואם רוצה שישאר בעריבה, נעשה חלק מן העריבה, ואינו חוצץ, אפילו כשהוא כזית והוא בשפה העליונה של העריבה.

- וכדי ליישב סתירה זו, אמר רב יהודה, שיש לשנות כך, "ולעניין הטומאה אינו כן", שאין החילוק כמו לעניין חמץ בפסח, אלא הכל תלוי בהקפדתו.

- ושאר האמוראים אמרו, שאין להגיה את הגרסא במשנה, כי בפסח מאחר שדיני הבצק תלויים באיסור חמץ, גם לעניין טומאה הוא נידון כן, וזהו ששנינו "וכן לעניין הטומאה", כלומר בימות הפסח כן הדין לעניין טומאה. ומה שאמרו שלעניין הטומאה הדבר תלוי בקפידה, כן הדין בשאר ימות השנה.

ולהלן יתבאר בעזה"י, באלו דיני טומאה דברו כאן.

א. צירוף טומאה.

לדברי אביי, דין טומאה האמור במשנתנו, הוא צירוף טומאה. שכן כלל בידינו, שהאוכל מקבל טומאה רק כשיש בו שיעור ביצה.

ומעתה, כשהיה אוכל פחות משיעור ביצה נוגע בבצק שבסדקי העריבה, ויחד שיעורם כביצה, ונגעה בהם טומאה:

- בפסח, בכל האופנים שמחויב לבער את הבצק ולהסירו מהעריבה, אינו בטל לה. ולכן הוא נחשב כאוכל, ומשלים את האוכל שנגע בו לשיעור כביצה, והם מקבלים טומאה.

- ובשאר ימות השנה, שאינו מחויב לבער את הבצק, הבצק נחשב כאוכל רק כשהוא מקפיד להסירו מהעריבה. אבל כשהוא רוצה בקיומו בעריבה ואינו מקפיד להסירו, אפילו הבצק גדול מכזית, בטל הוא לעריבה, ואינו נחשב אוכל, להצטרף לשיעור כביצה עם האוכל שנוגע בו, ואינם מקבלים טומאת אוכלים מהטומאה הנוגעת בהם.

ורבא הקשה על הדברים הללו, כי משנתנו לא הזכירה דיני צירוף, אלא דיני חציצה.

ב. חציצה בטבילה.

לדברי רבא, משנתנו באה לבאר כיצד מטהר את העריבה בטבילה אם נטמאת. שכן כלל בידינו, שהכלי נטהר בטבילה רק כשבא כולו במקווה, בלא חציצה.

ומעתה כשיש בצק בסדקי העריבה, ורוצה להטבילה:

- בפסח, בכל האופנים שמחויב לבער את הבצק ולהסירו מהעריבה, הבצק אינו נחשב כחלק מהעריבה, ולכן הוא חוצץ בטבילה, ויש להסירו כדי לטהר את העריבה.

- ובשאר ימות השנה, שאינו מחויב לבער את הבצק, הבצק חוצץ רק כשהוא מקפיד להסירו. אבל כשהוא רוצה בקיומו בעריבה ואינו מקפיד להסירו, אפילו אם הבצק גדול מכזית, בטל הוא לעריבה, ואינו חוצץ.

ורב פפא הקשה על הדברים הללו, כי משנתנו לא הזכירה דיני טהרה, אלא דיני טומאה.

ג. להביא טומאה לעריבה.

לדברי רב פפא, משנתנו באה לבאר אם העריבה נטמאת כשנגע שרץ בבצק שבסדקיה. שכן כלל בידינו, שהכלי מקבל טומאה מהשרץ עצמו, אבל אינו מקבל טומאה מאוכל שנגע בשרץ.

ומעתה כשיש בצק בסדקי העריבה, ונגע שרץ בבצק:

- בפסח, בכל האופנים שמחויב לבער את הבצק ולהסירו מהעריבה, הבצק אינו נחשב כחלק מהעריבה, ולכן כשנגע בו שרץ לא נטמאה העריבה.

- ובשאר ימות השנה, שאינו מחויב לבער את הבצק, הבצק מפריד בין הטומאה לעריבה רק כשהוא מקפיד להסירו. אבל כשהוא רוצה בקיומו בעריבה ואינו מקפיד להסירו, אפילו אם הבצק גדול מכזית, בטל הוא לעריבה להיות חלק ממנה, וכשנגע בו שרץ נטמאה העריבה.

בצק החרש

בדף מ"ג כבר נתבארו סימני החימוץ בבצק, שהם שיאור וסידוק, וכן יתבאר בעזה"י בדף מ"ח.

וסימנים אלה ניכרים הם ברוב הבצקים. אבל יש בצק שגם אחרי שהחמיץ אין סימני חימוץ ניכרים בו.

- יש גורסים שבצק זה נקרא בצק החרש, על שם שמשונה הוא כחרש, שיש לו אזנים, ואינו ניכר אם שומע אם לאו, שאין אדם עומד על דעתו.

- ויש גורסים שבצק זה נקרא בצק החרש, שהוא קשה כחרס, ולא ניכר אם החמיץ, שהכסיפו פניו ואין בו סידוק לסימן החמץ.

ואמרו במשנתנו, שאם יש עיסה אחרת, שבה החימוץ ניכר, והיא נילושה באותה שעה שנילושה עיסה זו, גם עיסה זו נאסרת, אף על פי שבה לא ניכרים סימני חימוץ.

ואמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש, שאם אין עיסה אחרת שנילושה עם זו, שבה החימוץ ניכר, העיסה הזו נאסרת, כשתשהה שיעור מהלך מיל, הוא שיעור מהלך אדם ממקום הנקרא מגדל נוניא לטבריא.

דברים ששיעורם ארבעה מילין

ללשון ראשון, רבי אבהו אמר משמו של ריש לקיש, ששלושה דברים שיעורם ארבעה מילין.

א. לגבל.

המגבל [=לש] עיסת אחרים בשכר, וכלי בעל הבית טמאים, עד ארבעה מילין הטריחוהו חכמים לילך למקווה, לטבול כליו.

ב. לתפילה.

המהלך בדרך, וגמר בלבו לחנות בדרך מבעוד יום, אם יש בית הכנסת לפניו עד ארבעת מילין, יטריח וילך שם כדי שיתפלל.

ודווקא לפניו ילך ארבעה מילין, אבל לאחריו ילך עד פחות ממיל.

ג. לנטילת ידים לאכילה.

מי שהולך בדרך ואין לו מים ליטול ידיו לאכילה, ויש מים לפניו לסוף ארבעה מילין, ימתין עד שיגיע למים.

ודווקא לפניו ילך ארבעה מילין, אבל לאחריו ילך עד פחות ממיל.

ולדברי רב נחמן בר יצחק, שלושת הדברים הללו אמרם רבי אייבו משמו של ריש לקיש. ועוד אמר משמו דבר רביעי ששיעורו ארבעה מילין.

ד. עיבוד עורות.

כל אלו שמנו חכמים בפרק העור והרוטב שעורותיהם רכים ונחשבים כבשר להיות בהם טומאת אוכלים. אם עיבד אותם, או אפילו רק הילך עליהם כדי עבודה, שזו היא תחילת העיבוד, לדרוס עליהם לרככם, טהרו מלהיחשב כבשר, ושוב אינם מקבלים טומאת אוכלים.

חוץ מעור אדם מת, שגזרו בו טומאה אף אם עיבדו אותו, כדי שלא יעשה אדם מאביו ואמו שטיחים.

ושיעור ההילוך על העור, המבטלו מלהיחשב כבשר, הוא שילכו עליו שיעור מהלך ארבעה מילין.

מצוות הפרשת חלה

כל עיסה, שיש בה שיעור עשירית האיפה, טבל היא, ואסורה באכילה, עד שיפרישו ממנו חלק לכהן, שנאמר "וְרָאִשִּׁית עֲרֹסְתְּכֶם חֶלֶה תָּרִימוּ תְרוּמָה כְּתֻרֹמַת גֶּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ" (במדבר ט"ו כ').

ואותו חלק הניתן לכהן, דינו כתרומה, שהוא מותר באכילה לכהנים בלבד, ובתנאי שהוא טהור, אבל אם נטמא, אינו ראוי לאכילה אף לכהנים ויש לשורפו.

עיסה טמאה בפסח

מי שנטמאה עיסתו ביום טוב של פסח, אם יפריש ממנה חלה בעודה עיסה לפני האפייה, החלה הזו באה לידי חימוץ.

שכן לאפות אותה ביום טוב לא יוכל, כי מאחר שנטמאת, היא אסורה באכילה, ואין אופים ביום טוב אלא דבר הראוי לאכילה.

וכמו כן לשרוף אותה או להאכיל אותה לכלבי כהנים אינו יכול, כי כשם שאין מבערים קדשים פסולים ביום טוב, כך אין מבערים תרומה טמאה ביום טוב.

ואם כן כשיפריש את החלה מהעיסה, על כרחו לא יוכל לעשות בה דבר עד מוצאי יום טוב, ותשהה ותחמיץ.

ונחלקו חכמים מה יעשה.

א. דעת רבי יהושע.

מי שיש בידו תרומות או חלה שהפריש מתבואתו או מעיסתו, ועליו לתת אותם לכהנים, אף על פי שיש לו זכות ממונית בדברים אלה, שכן מותר לו ליטול דבר מועט מקרובו של כהן מסוים, על מנת שיתן את התרומה והחלה לאותו כהן. אין הדבר הזה מחשיב אותו כמי שיש לו חלק בגוף התרומה והחלה [=טובת הנאה אינה ממון], ולפיכך, התרומה והחלה שהפריש, כלל אינן נחשבות שלו.

ואף שכל זמן שהחלה ברשותו, יכול להישאל עליה לחכם, לבטל את ההפרשה, ותחזור העיסה לטיבלה, ויפריש ממנה חלה אחרת, ונמצא מה שהפריש תחילה שלו. אין לומר שמחמת האפשרות הזו שיכול להחזיר לעצמו את החלה, כבר עתה החלה נחשבת כשלו [=לא אמרינן הואיל ואי בעי מתשיל עלה ממוניה הוא], אלא כל זמן שלא נשאל על החלה שהפריש, אינה נחשבת שלו.

ואם כן, מי שנטמאה עיסתו ביום טוב של פסח, יפריש ממנה חלה בעודה עיסה, ואף על פי שמחמת טומאתה תשהה עד הערב ותבוא לידי חימוץ, [כי לא יוכל לאפותה, ולא לשורפה עד הערב], אין בכך כלום.

כי החלה הזו אינה שלו, ואינה בכלל מה שהזירה תורה, "ולא יראה לך שאר בקל גבלך", שכן כבר נתבאר בדף ה', שדווקא שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

ורבי אליעזר חולק על רבי יהושע, ואומר, שהחלה נחשבת כממון המפריש, ולכן אם ישהה אותה ותחמיץ, עובר עליה בבל יראה.

- מתחילה אמרו, שהסיבה שרבי אליעזר חולק על רבי יהושע, כי לדעת רבי אליעזר, זכות זו שיש למפריש בחלה, שמותר לו לקבל דבר מועט מקרובו של כהן, כדי שיתן לו את החלה, מחשיבה אותו כמי שיש לו חלק בחלה עצמה [=טובת הנאה ממון], ומאחר שיש לו חלק בחלה, אם היא מחמיצה, עובר עליה בבל יראה.

- ולאחר מכן אמרו, שאפשר שמודה רבי אליעזר שטובת הנאה אינה ממון, והסיבה שהחלה

נחשבת כממון המפריש, כי כל זמן שהיא בידו, יכול להישאל עליה, וכל זמן שיש לו אפשרות שתהא שלו, היא נחשבת כשלו [=הואיל ואי בעי איתשיל עלה ממוניה הוא], ועובר על חימוצה בבל יראה.

ולהלן יתבאר מה יעשה מי שנטמאה עיסתו לדעת רבי אליעזר ולדעת בן בתירא.

ב. דעת רבי אליעזר.

מי שנטמאה עיסתו ביום טוב של פסח, אם יפריש ממנה חלה בעודה עיסה ותחמיץ, עובר עליה בבל יראה [כפי שנתבאר].

ולפיכך לא יקרא לה שם חלה בעודה עיסה, אלא תחילה יאפה מצות מכל העיסה, ורק אחר כך יפריש אחת לחלה.

- במשנה פירש רש"י, שיכול לאפות מצות מכל העיסה, אף על פי שמעורבת בעיסה החלה שעתיד להפריש, שמחמת טומאתה אסורה באכילה ואין לאפותה ביום טוב.

והסיבה לכך, כי כל מצה ומצה שאופה ראוויה לו לאכילה, שכן אינו מחויב להפריש מצה שלימה בשביל האחרות, ויכול להפריש מכל מצה חלה לעצמה. ואם כן, כל המצות ראוויות לו, ומותר לאפותן.

ולאחר אפייה, אם רצה, יפריש חלה שלימה על כולן, כדתניא בגמרא, דקסבר רבי אליעזר, הסל שהוא רודה מן התנור לתוכו, מצרפו לחלה.

- ובגמרא פירש רש"י, שהסיבה שיכול לאפות מצות מכל העיסה, כי כל מצה ומצה שאופה, אנו אומרים בה זו אינה החלה, ולכן זו מותרת.

ובאמת לדעת רבי אליעזר, גם אם כבר קרא שם חלה בעודה עיסה, יכול לאפות הכל, שכן לדעתו אמרינן הואיל, ואם כן הואיל ויכול להישאל על מה שקרא חלה, מותר לאפותה כאילו אינה חלה.

אלא מאחר שיכול לקרות שם חלה אחר האפיה, [כי הסל מצרף הכל לחלה], כך עדיף לעשות, שלא לסמוך על ה"הואיל", לאפות דבר שכבר קרא לו שם חלה.

ולדעת רבי יהושע, אם בסופו של דבר מתכוון להפריש מצה אחת לחלה על השאר, אסור לו לאפות את הכל, כי לדעתו לא אמרינן "הואיל" ואם כן אין לו היתר בדבר מטעם "הואיל ויכול להפריש חלה מכל מצה", או "הואיל ויכול להישאל על החלה", כי בפועל יפריש מצה שלימה על השאר, ונמצא שאפה חלה טמאה בפני עצמה.

ג. דעת בן בתירא.

מי שנטמאה עיסתו ביום טוב של פסח, יפריש ממנה חלה בעודה עיסה, ולא יאפה את מה שהפריש לחלה, וכדי שלא תחמיץ, יטיל אותה לצונן, והצונן מעכב אותה מלהחמיץ.

ביאור נוסף למחלוקת הנ"ל בדף מ"ח

כך נתבארה סוגיה זו בדף זה, שלדעת רבי יהושע, החלה שמפריש אינה נחשבת ברשותו, ולכן יכול להניחה אף על פי שמחמיצה. ולדעת רבי אליעזר, הואיל ויכול להישאל עליה, נחשבת ברשותו, ולכן לא ישהה אותה, אלא יאפה אותה.

ובדף מ"ח כתב על כך רש"י, שאין נראה לומר, שמאחר שיכול להישאל, יחשב כבר עתה ברשותו.

ולכן פירש, שבאמת אם הפריש את החלה מהעיסה, לדברי הכל אינה נחשבת שלו, אף על פי שיכול להישאל עליה. ומחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר היא, אם יכול לעשות באופן שאפילו חמץ שאינו שלו לא יהיה כאן, והוא על ידי שלא יפריש את החלה מהעיסה, אלא תחילה יאפה, ואחר כך יפריש.

לדעת רבי יהושע, מאחר שיש כאן מצה אחת שעתיד להפריש, אסור לו לאפות הכל, כי בכך נמצא שאפה דבר שאינו ראוי לו לאכילה.

ולדעת רבי אליעזר, יכול לאפות תחילה הכל ולהפריש אחר כך, כי בכל אחת שאופה קודם שהפריש חלה, אנו אומרים בה, זו ראוויה לו על ידי שיפריש אחרת, והואיל וכל אחת ראוויה לו, יכול לאפות הכל.

ומסקנת הסוגיה בדף מ"ח, שבאמת נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בשני דברים.

(א) נחלקו אם טובת הנאה ממון או לא.

לדעת רבי יהושע טובת הנאה אינה ממון, ולכן המפריש חלה מעיסתו והחמיצה אינו עובר עליה בבל יראה ובל ימצא.

ולדעת רבי אליעזר, טובת הנאה ממון, ולכן אם מפריש חלה ומחמיצה, עובר עליה בבל יראה ובל ימצא.

(ב) נחלקו אם אמרינן הואיל להתיר אפיית עיסה קודם הפרשת החלה.

לדעת רבי יהושע, מאחר שעתיד להפריש חלה שאסור לו לאפותה, כי אינה ראוויה לאכילה מחמת טומאתה, לא יאפה הכל, אף על פי שכל אחת שאופה יכולה להיות ראוויה לו.

ולדעת רבי אליעזר, הואיל וכל אחת ראוויה לו, יכול לאפות הכל, ואחר כך מפריש אחת בשביל הכל.

עוד מבואר בדף מ"ח שנחלקו תנאים בברייתא

כמי ההלכה.

רבי אומר, הלכה כרבי אליעזר.

ורבי יצחק אומר, הלכה כבן בתירא.

וכתבו התוס' בדף מ"ח שה"ר **יוסף פסק כרבי**, משום דקיימא לן כוותיה מחבירו. וכן מנהג.

ור"י דוחה, דשמא לא קאמר הכא כרבי מחבירו, דהא איפליגו רבה ורב חסדא בהכי, והא דהלכה כרבי מחבירו, היינו היכא דליכא פלוגתא דאמוראי.

ורש"י כתב בדף מ"ח, והאידנא קיימא לן כרבי אליעזר בחלה של אור, דאין שורפין קדשים ביום טוב, ולהשהותם אי אפשר, ומשיקרא עליה שם אסור לאפותה, דהא לאו לאכילה היא, ולא קרינן עלה שם אלא עושה חררה קטנה אצל גדולה, ואופה שתייהן, וכשהוא רודה נותן לכלי, והוא מצרפם, ונוטל הקטנה, וקורא שם, ומברך ומצניעה ושורפה משתחשך או למחר, וכן הורה לנו רבינו יעקב בן יקר.

האופה מיום טוב לחול

העושה מלאכה ביום טוב שלא צורך אכילת [=אוכל נפש], לוקה, כי עבר על הכתוב, "וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אָדָם אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם" (שמות י"ב ט"ז).

ולדברי הכל, כשהתירה תורה מלאכת אוכל נפש ביום טוב, כגון לאפות, התירה את המלאכה רק לצורך האכילה ביום טוב, ולא לצורך האכילה בחול.

ונחלקו חכמים, מה הדין אם אפה מיום טוב לחול, כגון לאחר גמר סעודתו, שבוודאי לא יאכל עד הערב.

לדעת רבה, אף על פי שאסרה תורה לאפות מיום טוב לחול, זה שאפה מיום טוב לחול **אינו לוקה** כי יש להחשיב את אפייתו כאפיה ליום טוב.

שכן אם היו מזדמנים לו אורחים ביום, היה מאכילם, ומאחר שיתכן שיהא צורך באפיה זו ליום טוב, אין לוקים עליה [=אמרינן הוואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה].

ומכל מקום, לכתחילה ודאי אסור לאפות מיום טוב לחול.

ולדעת רב חסדא, אף על פי שיתכן שתהא האפיה לצורך היום, מאחר שלמעשה אפה לצורך חול, **לוקה** על כך [=לא אמרינן הוואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה].

ולדברי רמי בר חמא בדף מ"ח, אמוראים אלו נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע.

דעת רבה כדעת רבי אליעזר, שכשם שהתיר רבי אליעזר לאפות עיסה שעתיד להפריש ממנה חלה, הוואיל וכל מצה ומצה שאופה יכולה להיות ראוי לו, כך מותר לאפות ביום טוב שלא לצורך היום, הוואיל ויכול הדבר להיות ראוי לאורחים שיזדמנו לכאן.

ורב פפא הקשה, שמא לא התיר רבי אליעזר אלא כשיש אופן שהאפיה תהיה מותרת לגמרי, שכן יכול להפריש חלה מכל מצה ומצה, ומאחר שיכול להפריש מכל מצה ומצה, ובכך לאפות הכל בהיתר גמור, לכן רשאי לאפות הכל, ולהפריש אחת על הכל.

מה שאין כן כשאופה אחר אכילתו, שאין לו היתר לאפות לצורך עצמו, ואורחים עדיין לא נזדמנו לכאן.

ודעת רב חסדא כדעת רבי יהושע, שכשם שאסר רבי יהושע לאפות עיסה שעתיד להפריש ממנה חלה, ולא התיר משום הוואיל וכל מצה ומצה שאופה יכולה להיות ראוי לו. כך אסור לאפות ביום טוב, ואין להתיר משום הוואיל ויכול הדבר להיות ראוי לאורחים שיזדמנו לכאן.

ורב שישא בריה דרב אידי הקשה, שמא לא אסר רבי יהושע אלא לעניין חלה, שהחלה שיפריש ודאי אסורה באפייה, ואין לכך שום היתר.

מה שאין כן כשאופה אחר אכילתו, שאם יזדמנו אורחים, נמצא כל האפייה בהיתר.

לאפות מיום טוב לשבת

נתבאר שנחלקו רבה ורב חסדא אם האופה מיום טוב לחול לוקה.

ולדעת רבה, האומר, שמדין תורה מותר לאפות מיום טוב לחול, [הוואיל וראוי ליום טוב], והדבר אסור רק מדברי חכמים, כל שכן שמותר מהתורה לאפות מיום טוב לשבת הסמוכה לו.

ואף שגם דבר זה אסרו חכמים, דבר זה התירוהו על ידי הנחת עירובי תבשילין.

ולעניין זה מודה רב חסדא, שמדין תורה מותר לבשל מיום טוב לשבת הסמוכה לו, כי לדעתו שבת ויום טוב קדושה אחת הן, ששניהם קרויים שבת. ואם כן, כשם שמותר לבשל ביום טוב לבו ביום, כך מותר לבשל בו לשבת.

ולדעת רב חסדא חכמים הם שאסרו לבשל מיום טוב לשבת, כדי שלא יטעו לומר, כשם שמבשלים מיום טוב לשבת, כך מבשלים מיום טוב לחול.

ומכל מקום לדעתו אמרו, **שעל ידי הנחת עירובי תבשילין, מותר לבשל מיום טוב לשבת**, כי על ידי העירוב יש היכר, שלא יטעו להתיר גם בישול מיום טוב לחול.

שחיטת בהמה מסוכנת ביום טוב

בהמה שמתה מעצמה, נבילה היא, ואסורה באכילה. ולפיכך, כשיש בהמה הנתונה בסכנת חיים, ורוצה להתירה באכילה, ימהר לשחוט אותה קודם שתמות מעצמה.

ומבואר במסכת ביצה, שאין לשחוט בהמה מסוכנת ביום טוב, אלא אם כן יכול להספיק לאכול ממנה כזית בשר צלוי מבעוד יום. אבל אם אינו יכול להספיק לאכול ממנה כזית בשר מבעוד יום, אין שחיטתה לצורך היום והיא אסורה.

- לדברי רבה, די בכך שיש שהות ביום כדי שיוכל להספיק לצלות כזית בשר מהבהמה ולאכול אותו. ואין צריך לעשות זאת בפועל, כי מאחר שיש אפשרות לעשות זאת לצורך היתר, הדבר מותר [=הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל משום הכי ישחוט].

- ולדברי רב חסדא, הדבר מותר רק אם יעשה זאת בפועל, שיאכל מהבהמה כזית בשר צלוי מבעוד יום.

ומכל מקום מודה רב חסדא, שבכל אופן כשיש שהות ביום לשחוט ולאכול מהבהמה כזית בשר, יעשה זאת, ואפילו אם כבר אכל היום כל צרכו. כי מאחר שהדרך היחידה להציל את הבהמה, היא על ידי שיאכל ממנה כזית בשר, יתאמץ ויאכל ממנה כזית בשר.

דף מז

מספר הימים שבין האפיה

של לחם הפנים לאכילתו

לדעת התנא של המשנה במסכת מנחות, לחם הפנים שמסדרים על השלחן המקדש בשבת ונאכל לשבת הבאה, אינו נאפה לא בשבת ולא ביום טוב.

ואם כן, ברוב ימות השנה, שיום ששי הוא יום חול, הלחם נאפה ביום ששי, ומתקדש על השלחן בשבת, ומסולק מן השלחן לשבת הבאה, ואז הוא נאכל ביום התשיעי לאפייתו.

וכשחל יום טוב ביום ששי, אי אפשר לאפות את הלחמים ביום ששי, אלא בערב יום טוב, שהוא יום חמישי, ונמצא שכשהוא נאכל לשבת השניה, הוא נאכל ביום עשירי לאפייתו.

וכשחלו שני ימים טובים של ראש השנה ביום חמישי וביום ששי, אי אפשר לאפות את הלחמים לא ביום חמישי ולא ביום ששי, אלא בערב יום טוב שהוא יום רביעי, ונמצא שכשהוא נאכל לשבת השניה, הוא נאכל ביום אחד עשר לאפייתו.

	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	שבת
רוב ימות השנה								נאפה	מתקדש					נאכל
								1	2	3	4	5	6	9
יום טוב בע"ש								נאפה	מתקדש					נאכל
								1	2	3	4	5	6	10
שני ימי ר"ה בע"ש								נאפה	מתקדש					נאכל
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			

ורבן שמעון בן גמליאל משום רבי שמעון בן

הסגן חולק. כי לדעתו, אפיית לחם הפנים דוחה את יום טוב.

ולכן, כמעט תמיד הוא נאכל ביום התשיעי לאפייתו, כי גם כשחל יום טוב בערב שבת, הוא נאפים בערב שבת.

ורק כשחל יום הכיפורים בערב שבת, לחם הפנים בערב יום הכיפורים, ונאכל ביום העשירי לאפייתם.

אבל לעולם אינו נאכל ביום האחד עשר לאפייתו.

ולהלן נכתוב בעזה"י, במה נחלקו החכמים הללו, לפי דברי רבה, ולפי דברי רב חסדא.

א. ביאור המחלוקת כדברי רבה.

- יש מפרשים שבדבר זה נחלקו חכמים ורבן שמעון בן גמליאל.

לדעת חכמים, צרכי שבת אינם נעשים ביום טוב, שלא כסברת רב חסדא, אלא אם כן יכולים להיות לצורך יום טוב עצמו [=שאז אמרינן הואיל].

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, צרכי שבת נעשים ביום טוב, כסברת רב חסדא. ודברי רבה לעיל, הם כדעת חכמים.

- ויש מפרשים שלדברי הכל צרכי שבת אינם נעשים ביום טוב, ואין היתר אלא אם כן יכולים להיות לצורך יום טוב עצמו [=שאז אמרינן הואיל]. ובדבר זה נחלקו.

לדעת חכמים, אין היתר על ידי "הואיל", אלא בדבר שכיח, אבל לחם הפנים, שאין לו היתר אלא על ידי פדיון, אינו דבר שכיח, ולכן אפייתו אסורה ביום טוב.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, גם דבר שאינו שכיח, אם יתכן שיוכל להיות לצורך יום טוב, כגון אפיית לחם הפנים, שעל ידי פדיון יכולה להיות לצורך יום טוב, מותרת היא ביום טוב.

ב. ביאור המחלוקת כדברי רב חסדא.

לדברי הכל מדין תורה צרכי שבת נעשים ביום טוב הסמוך לאותה שבת, והדבר אסור [בלא עירובי תבשילין] רק מדברי חכמים.

ומאחר שהאיסור הוא מדברי חכמים בלבד,

במקדש לא גזרו על כך, כרוב איסורי שבות

שאינם נוהגים במקדש.

ולפיכך, במקדש כל צרכי שבת נעשים ביום טוב שלפניו.

ומחלוקתם היא כשיום טוב אינו סמוך לאותה שבת.

לדעת חכמים, לא התירו חכמים לעשות במקדש צרכי שבת ביום טוב אלא כשהוא סמוך לשבת, אבל כשאינו סמוך לו, לא התירו [=שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו].

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, התירו חכמים לעשות במקדש צרכי שבת ביום טוב, גם כשאינו סמוך לשבת [=שבות רחוקה נמי התירו].

זמן אכילת לחם הפנים בשבת שניה

לאחר ראש השנה שחל בחמישי ובששי

מדין תורה, ראש השנה הוא יום אחד בלבד, ובזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה, באותו יום שקדשו את חודש תשרי על פי עדים, הוא לבדו ראש השנה. אם קדשו את חודש תשרי ביום שלושים של אלול, הוא ראש השנה, ואלול חסר. ואם לא קדשו באותו יום, למחרת הוא ראש השנה, ואלול מלא.

אלא מאחר שביום שלושים של אלול לא היו יודעים אם יבואו עדים היום, ויתקדש היום, מתחילתו נהגו בו קודש. ואם באו עדים עד סוף היום, ידעו שכדין נהגו בו קודש. ואם לא באו עדים עד סוף היום, נוהגים גם למחר קודש.

וחכמים תקנו, שיקבלו עדים ביום שלושים של אלול רק עד המנחה, אבל אם לא באו עדים עד המנחה, שוב לא יקבלום היום, ומחר יתקדש החודש.

ומכל מקום, אף שכבר בשעת המנחה החליטו שלא יתקדש היום, לא התירו לנהוג בו חול, כי חששו שמא יזלזלו בשנה הבאה לומר אשתקד נהגנו בו קודש, ובמנחה התברר שהוא חול, גם עתה ננהג בו חול מתחילתו.

ואם כן האופן שבו נוהגים בשני הימים קודש, הוא, כשלא באו עדים עד המנחה של יום ראשון.

- **יש אומרים** שבאופן הזה עיקר יום ראש השנה הוא מהיום השני, ואם כן, **כשחלו שני ימים אלו בחמישי וששי, מונים את החודש מיום ששי, ונמצא יום הכיפורים ביום ראשון.**

וזהו שאמרו, שאם חלו שני ימים טובים של ראש השנה סמוך לשבת, **לחם הפנים** נאכל ליום אחד עשר, שהוא **נאכל לשבת השניה**, שהיא ערב יום הכיפורים, ומותר לאוכלו **בו ביום**.

- **ויש אומרים** שבאופן הזה עיקר יום ראש השנה הוא מהיום הראשון, ואם כן, **כשחלו שני ימים אלו בחמישי וששי, מונים את החודש מיום חמישי, ונמצא יום הכיפורים בשבת הבאה.**

ומה שאמרו שאם חלו שני ימים טובים של ראש השנה סמוך לשבת, **לחם הפנים** נאכל ליום אחד עשר, כלומר בשבת הבאה, אין הכוונה שהוא נאכל בשבת עצמה, כי יום כיפורים חל באותה שבת.

אלא הכוונה שהוא נאכל **למוצאי שבת, ונקרא יום זה יום אחד עשר לאפייתו, כי לעניין קדשים הלילה הולך אחר היום.**

מספר הימים שבין האפייה

של שתי הלחם לאכילתם

לדעת התנא של המשנה במסכת מנחות, שתי הלחם הנאכלים בעצרת, אינם נאפים לא בשבת ולא ביום טוב.

ואם כן, **כשערב יום טוב חל בימות החול, שתי הלחם נאפים בערב יום טוב**, ונאכלים למחרת ביום טוב [לאחר הנפתם], **ונמצא שאכילתם ביום שני לאפייתם.**

וכשחל עצרת ביום ראשון, וערב יום טוב בשבת, אין אפיית שתי הלחם בערב יום טוב, אלא **בערב שבת**, ונאכלים ביום טוב לאחר שני ימים, **ונמצא שאכילתם ביום השלישי לאפייתם.**

וכשערב חל בשבת, הם נאפים בערב שבת, ונאכלים ביום השני לאפייתם.

אבל לעולם אינם נאכלים ביום השלישי לאפייתם.

ולדברי רבה, מחלוקתם בדין זה, היא כמחלוקתם לעניין לחם הפנים. לדעת חכמים, עושים ביום טוב רק מלאכה שיכולה להיות ראויה לו עצמו בו ביום, להוציא את שתי הלחם, שאינם ראויים לו עצמו.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, עושים ביום טוב כל מה שצריך לעשות. א"נ מאחר שעל ידי פדיה ראוי לו, נחשב כדבר הראוי לו כבר עתה.

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

ולדברי רב חסדא אף שכל צרכי שבת נעשים ביום טוב, ואם כן, כל שכן שצרכי יום טוב עצמו נעשים ביום טוב, **לדעת חכמים אין אופים את שתי הלחם ביום טוב, כי רק צרכי הדיוט נעשים ביום טוב**, כמו שנאמר, **"אֶךָ אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם"**, **"לָכֶם"** בלבד, **אבל צרכי גבוה [וצרכי נוכרים] אינם נעשים ביום טוב.** ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, **גם צרכי גבוה נעשים ביום טוב**, שלא בא הכתוב **"לָכֶם"**,

אלא להוציא צרכי נכרים, שאינם נעשים ביום טוב.

יש חורש תלם אחד וחייב

עליו משום שמונה לאוים

נזיר כהן, שחורש בשור שהוא קדשי מזבח, וגם בחמור שהוא קדשי בדק הבית, בכלאים בכרם, בשנת שמיטה, ביום טוב, במקום הטומאה, לוקה על חרישתו משום שמונה לאוים.

א. על שחורש בשני מיני בהמה.

לוקה משום שעבר על הכתוב, **"לא תחורש בשור ובחמור יחדו"** (דברים כ"ב י').

ב. על שחורש בשור שהוא קדשי מזבח.

לוקה משום שעבר על הכתוב, **"לא תעבד בבכור שורך"** (דברים ט"ו י"ט), שכל קדשי מזבח דינם כבכור לעניין זה.

ג. על שחורש בחמור שהוא קדשי בדק הבית.

לוקה, משום איסור מעילה שנהנה מקדשים, הלמד בגזרה שווה מהכתוב האמור בתרומה, **"ולא ישאו עליו חטא"**, שכשם שבתרומה יש איסור לא תעשה, **"וכל זר לא יאכל קדש"**, כך נהנה מהקדש עובר באיסור לא תעשה, כפי שנתבאר לעיל בדף ל"ג [בענין הזיד במעילה].

ד. על שחורש בשנת השמיטה.

לוקה, משום שעבר על הכתוב, **"ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכןמך לא תזמר"** (ויקרא כ"ה ד'), וכגון שחרש לכסות את הזרעים שחרישה זו נחשבת כזריעה.

ה. על שחורש בכלאים בכרם.

כשמחפה את הזרעים, שנחשב כזורע, לוקה משום שעבר על הכתוב, **"שדך לא תזרע כלאים"** (ויקרא י"ט י"ט).

כן הסדר בפירוש רש"י, תחילה שביעית, ולאחר מכן כלאים? ובגמרא נזכרו כלאים תחילה, ואחר כך שביעית.

ו. על שחורש ביום טוב.

לוקה משום שעבר על הכתוב **"כל מלאכת עבודה לא תעשו"**.

- ולדברי רב חסדא, חיוב זה נאמר בכל אופן, כי מאחר שאינו חורש לצורך אוכל נפש, לוקה על חרישתו.

- ולדברי רבה, אם יכולה החרישה להועיל לצורך אוכל נפש, כגון שאם ירצה לשחוט ציפור, שדמה טעון כיסוי, מועילה לו החרישה, שיהא לו עפר לכיסוי הדם, אינו לוקה על החרישה.

ובכלל זה חורש במקום אבנים מקורזלות, שראויות לכיסוי על ידי כתישה שיכול לכותשן ביום טוב בשינוי. וכן כשחורש במקום שיש סלע ומתחתיו עפר הראוי לכיסוי.

והאופן שבו לוקה לדברי רבה, כשאין שום אפשרות שתהא תועלת בחרישה זו לצורך אוכל נפש, כגון שהיתה החרישה בטיט לח ובלול, שאי אפשר לכסות בו, משום שהוא נדבק.

אבל לזריעה המקום ראוי, כגון שהארץ לחה, ולכן מתחייב משום חרישה.

ז. על שנטמא והוא כהן.

לוקה, משום שעבר על הכתוב **"ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו"** (ויקרא כ"א א).

ח. על שנטמא והוא נזיר.

לוקה משום שעבר על הכתוב **"ועל כל נפשית מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא"** (ויקרא כ"א י"א).

יגדיל תורה ויאדיר

כתבו התוס', שפעמים הש"ס מאריך, ומתרחץ רק לבסוף מה שהיה יכול לתרץ מתחילה, משום **"יגדיל תורה ויגדיר"** (ישעיהו מ"ב כ"א).

דפים מז-מח

"וְשָׁה אַחַת מִן הַצֹּאן מִן הַמֵּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל"

בספר יחזקאל, בעניין הבהמות הבאות לקרבן, נאמר, **"וְשָׁה אַחַת מִן הַצֹּאן מִן הַמֵּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וְלַעֲוֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְכֹהֵן עֲלֵיהֶם נָאִם ה' אֱלֹהִים"** (יחזקאל מ"ה ט"ו). וכך דרשו חכמים את הכתוב הזה:

"וְשָׁה" – **להוציא את הבכור**, שאינו קרב לכל קרבן, [אלא לבכור]. שכן **"שָׁה"** משמע שיהא ראוי להיות בין זכר בין נקבה, ובכור אינו אלא זכר.

"אַחַת" – **להוציא מעשר בהמה**, שאינו קרב לכל קרבן, [אלא למעשר בהמה]. שמשמעות הכתוב **"אַחַת"**, שהוא בא אף כשהוא לבדו, ולא זה שבה רק מתוך עשרה.

"מִן הַצֹּאן" – מיעוט הוא, **"מִן הַצֹּאן"** ולא כל הצאן, **להוציא את הפלגס**. כלומר, כל חודש שלוש עשרה, שיצא מכלל כבש, ולכלל איל לא בא. שכל שנתו הראשונה קרוי כבש, וכשנכנס חודש שלם לשנה שניה קרוי איל, ובחודש ראשון של שנה שניה קרוי פלגס.

"מִן הַמֵּשְׁקָה" – כשאתם מביאים נסכים מיין

שנתערב בו איסור, הביאו רק אם נשתייר כנגדו מאתים של היתר, **שעולה אינה בטילה** אלא **כשיש מאתים של היתר כנגד האיסור**.

"מִמְשָׁקָה יִשְׂרָאֵל" – ממשקה שהוא מותר לישראל, **להוציא טבל**, שהוא אסור לישראל, שאין מביאים ממנו נסכים.

ודווקא משקה **שאסור מחמת עצמו**, כמו טבל, אין מביאים ממנו נסכים, אבל משקה מוקצה, שאינו אסור מחמת עצמו, אלא מחמת דבר אחר [=יום השבת], מביאים ממנו נסכים.

ומכאן למד רב חסדא או רב הונא שאם הביאו שה מחוץ לישוב, שהוא מוקצה, ושחטו אותו ביום טוב לקרבן תמיד, הרי זה קרב.

חילוק מלאכות לשבת

ואין חילוק מלאכות ליום טוב

מי שחילל שבת במזיד בעדים והתראה, מתחייב על כך סקילה. ולפיכך, אם חילל שבת במזיד בעשיית מספר מלאכות, נענש רק פעם אחת, כי אי אפשר להמיתו שתי פעמים.

ומי שחילל שבת בשוגג, מביא על כך קרבן חטאת, ואם חילל שבת בעשיית מספר מלאכות, מביא חטאות כמנין הפעמים ששגג בחילול שבת [=יש חילוק מלאכות לשבת].

ומי שחילל יום טוב בשוגג, פטור מקרבן חטאת.

ומי שחילל יום טוב במזיד, לוקה על כך. ולעניין זה, אפילו אם חילל יום טוב במספר מלאכות, אף שניתן להלקותו ארבעים מלקות על כל מלאכה בפני עצמה, לוקה ארבעים רק פעם אחת, כי כל מלאכות שעושה ביום טוב, נחשבות כחילול אחד [=אין חילוק מלאכות ביום טוב]

המבשל גיד הנשה בחלב ביום

טוב ואוכל ממנו לוקה חמש

בברייתא מבואר שמי שמבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואוכל ממנו לוקה על כך חמש פעמים מלקות ארבעים, כי עבר על חמישה איסורי לא תעשה.

א. על שבישל ביום טוב דבר שאינו ראוי לאכילה, [שאין היתר לבשלו ביום טוב], לוקה, משום שעבר על הכתוב, **"כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ"**.

ב. על שבישל בשר בחלב לוקה משום שעבר על הכתוב **"לֹא תִבְשֹׁל גִּיד בַּחֲלֵב אִמּוֹ"**.

ג. על שאכל גיד לוקה משום שעבר על הכתוב **"עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּפֶשׁ"** (בראשית ל"ב ל"ג).

ד. על שאכל בשר בחלב לוקה משום שעבר על הכתוב **"לֹא תִבְשֹׁל גִּיד בַּחֲלֵב אִמּוֹ"**.

ומתחילה אמרו, שהאיסור החמישי שעבר עליו, הוא שהבעיר אש ביום טוב שלא לצורך, ולוקה על כך משום שעבר על הכתוב, **"כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ"**.

והקשו מכאן על דברי רבה, שכן לדבריו, [דאמרינן "הואיל"], מאחר שהבערה זו יכולה להיות לצורך בישול אוכל נפש מותר, אין ללקות עליה.

ובאמת לפי מסקנה הכל מודים שלא יתכן שזהו האיסור החמישי, כי אם כן, נמצא לוקה שתי פעמים על חילול יום טוב, פעם אחת משום שבישל ביום טוב, ופעם אחת משום שהבעיר ביום טוב. וכבר נתבאר, שהעושה מספר מלאכות ביום טוב, לוקה על כל המלאכות פעם אחת בלבד, כי אין חילוק מלאכות ליום טוב.

ושוב אמרו, שמדובר בגיד הנשה של נבילה, והאיסור החמישי שעבר עליו, הוא אכילת נבילה, ולוקה על כך משום שעבר על הכתוב, **"לֹא תֹאכְלוּ כָּל נֶבֱלָה"** (דברים י"ד כ"א).

ודחו זאת, כי מדברי רבי חייא מבואר, ששני איסורים עבר באכילתו, [אוכל גיד, ואוכל בשר בחלב], ושלושה איסורים עבר בבישול, [בישול ביום טוב, ובישול בשר בחלב, ועוד איסור]. ואם כן, האיסור החמישי הוא איסור בבישול, ולא איסור באכילה.

ושוב אמרו, שמדובר במבעיר עצי מוקצה תחת התבשיל, שמאחר שהם אסורים חילל יום טוב בהבערתם ולוקה משום שעבר על הכתוב **"כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ"**.

ואמרו, שהבערת עצי מוקצה אסורה מהתורה, כי נאמר **"וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ"** (שמות ט"ז ה') ללמד שיש לזמן מערב שבת כל מה שצריך לשבת, [והוא הדין ליום טוב], ודבר זה קרוי הכנה. ואם לא עשה כן, אלא מביא דבר שאינו מזומן מערב יום טוב, הוא נחשב כמכינו ביום טוב, והרי זה כעושה מלאכה.

ודחו זאת, כי איסור מוקצה אינו איסור תורה, כמבואר מדרשת הכתוב **"מִמְשָׁקָה יִשְׂרָאֵל"**, שלא נאסר מוקצה להקרבה, ועל כרחך הסיבה לכך, כי אין איסורו מהתורה, ואם כן אין לוקים על הבערת עצי מוקצה.

ועוד, על כרחך אין לומר שהאיסור החמישי הוא משום חילול יום טוב, כי לדברי הכל אין חילוק

מלאכות ביום טוב, ומאחר שלוקה על שבישל ביום טוב, לא ילקה פעם נוספת משום הבערה ביום טוב.

ומסקנת הגמרא, שמדובר במבעיר עצי הקדש תחת תבשילו, ולוקה על הבערתם מלקות ארבעים פעם חמישית, משום שעבר על הכתוב "וַיִּתְּצֵתֶם אֶת מִזְבְּחֵתֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת מִצְבְּתֶם וְאַשְׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא. לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹקֵיכֶם" (דברים י"ב ג'-ד').

עוד אמרו שאם היה מבעיר תחת תבשילו עצי אשירה, היה לוקה על הבערה זו שתי מלקויות ארבעים, אחת משום שעבר על הכתוב, "וְלֹא יִדְבֹק בִּידָךְ מֵאוֹמָה מִן הַחָרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְיָתֵן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ וְהִרְבָּךְ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם" (דברים י"ג י"ח). ואחת **משום** שעבר על הכתוב, **"וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרֶם כְּמָהוּ שֶׁשָּׂץ תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲב תִּתְעַבְנוּ כִּי חָרֶם הוּא"** (דברים ז' כ"ו).

דף מח

דברי רמי בר חמא בעניין מחלוקת רבה ורב חסדא. ומסקנת טעמי מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע. נתבארו לעיל בדף מ"ו.

שיעור העיסה החייבת בחלה

בעניין חיוב הפרשת חלה מן העיסה נאמר, **"וְרֵאשִׁית עֲרֹסֶתְכֶם חֶלֶה תָּרִימוּ וְתָרוּמָה כְּתוּרִימַת גֶּחַן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ"** (במדבר ט"ו כ'). כלומר מהעיסות שלכם תפרישו תרומה. והרי זה מלמד שכל עיסה שיש בה כשיעור עיסות בני ישראל במדבר, יש להפריש ממנה חלה.

ומבואר בכתוב, ששיעור העיסות שהיו עושים במדבר הוא עומר אחד, כמו שנאמר **"זֶה הַדֶּבֶר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לָקֵטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ לֶעֱמֹר לַגִּלְגָּלֶת מִסֹּפֶר נִפְשֵׁיתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בָּאֵהָלוֹ תִּקְחוּ"** (שמות ט"ז ט"ז).

ועומר הוא עשירית של איפה כמו שנאמר **"וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה הוּא"** (שמות ט"ז ל"ו), ומכאן שעיסה ששיעורה עשירית האיפה, חייבת בחלה.

והאיפה היא שלוש סאין, שהם שמונה עשרה קבין, שהם שבעים ושנים לוגין.

ואם כן, העומר, שהוא עשירית המידה הזו, הוא שבעה לוגין [=עשירית של שבעים לוג] ועוד ביצה וחומש [=עשירית של שני לוגין, שהוא חומש של לוג אחד. והלוג הוא שש ביצים, וחומש שלו ביצה וחומש ביצה].

מכאן אמרו **שבעה רבעים** [=לוגין, שהם רבעי קב], **ועוד [תוספת של ביצה וחומש] חייבים בחלה.** וכל זה במידה שהיתה להם במדבר [=מדברית].

אבל בירושלים היו להם מידות גדולות יותר ובמידה ירושלמית, השיעור הוא ששה לוגין.

כי ששה לוגין מדבריות נעשו חמשה ירושלמיות, ולוג מדברי וחומשו, נעשים לוג ירושלמי.

ובציסורי הגדילו שוב את המידות ובמידה של ציפורי השיעור הוא חמישה לוגין.

כי ששה לוגין ירושלמיות נעשו חמישה לוגין של ציפורי.

שיעור עיסה שמותר ללוש בפסח

מאחר שהחמץ אסור בפסח, אין ללוש בפסח עיסה גדולה יותר מדאי, אלא בשיעור שניתן לשמור עליה שלא תחמיץ. ונחלקו חכמים מהו השיעור.

א. דעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא.

יש חיטים מעולות בלא פסולת, וחיטים גרועות שיש בהן פסולת, והקמח היוצא משני קבין **חיטים מעולות**, שווה לקמח היוצא משלושה קבין **חיטים גרועות**, שבחיטים גרועות הפסולת היא שליש. וזהו השיעור שמותר ללוש ממנו בבת אחת עיסה של חיטים בפסח.

וכמו כן, יש שעורים מעולות בלא פסולת, ושעורים גרועות שיש בהן פסולת, והקמח היוצא משלושה קבין **שעורים מעולות**, שווה לקמח היוצא מארבעה קבין **שעורים גרועות**, שבשעורים גרועות הפסולת היא רבע. וזהו השיעור שמותר ללוש ממנו בבת אחת עיסה של שעורים בפסח.

ב. דעת רבי נתן משום רבי אליעזר.

נתבאר שלדעה ראשונה חיטים ממהרים להחמיץ יותר משעורים, ומידת החיטים שמותר ללוש מהן עיסה אחת [=שני קבין חיטים מעולות], קטנה ממידת השעורים שמותר ללוש מהן עיסה אחת [=שלושה קבין שעורים מעולות].

ולדעת רבי נתן משום רבי אליעזר הדבר הפוך, השעורים ממהרות להחמיץ יותר מהחיטים, והשיעורים הללו הפוכים.

שיעור עיסה שמותר ללוש **משעורים מעולות**, הוא **שני קבין**.

ומאחר שבגרועות הפסולת היא רביע, יוכל ללוש **משעורים גרועות שני קבין ועוד 2/3 קב**.

ושיעור עיסה שמותר ללוש **מחיטים מעולות** הוא **שלושה קבין**.

ומאחר שבגרועות הפסולת היא שליש, יוכל ללוש

מחיטים גרועות 4.5 קבין.

	חיטים		שעורים	
	מעלייתא	חסיכתא	מעלייתא	חסיכתא
רי"ש בנו של ריב"ב	2	3	3	4
רבי נתן משום ר"א	3	4.5	2	2⅔

ג. דעת רב.

שיעור העיסה שמותר ללוש בפסח, הוא כמידת קב של מקום הנקרא מלוגנאה.

ולא חילק רב בין חיטים לשעורים, ובין מעולות לגרועות.

ומסקנת הגמרא, שהוא שיעור **חמשת** רבעים [=לוגין] קמח, שהם שיעור עיסה להתחייב בחלה.

ד. המנהג בדברי רב יוסף.

לדברי רב יוסף, הנשים שלנו נוהגות לאפות בכל פעם קפיזא [=שלושה לוגין], שמחמירות הן על עצמן.

ולא היו נפטרות מחלה, כי לאחר האפייה, היו נותנות הכל לסל אחד, והוא מצרפן לחלה, כדעת רבי אליעזר להלן.

צירוף לחלה אחר האפייה

נתבאר, שהלש עיסה גדולה, שיש בה שיעור חמישה לוגין, חייב להפריש ממנה חלה, ואם לש עיסה קטנה יותר, היא פטורה מחלה.

ויש אופנים, שגם העושה עיסות קטנות, אם יש בכולם יחד שיעור חמשת לוגין, מתחייב בחלה, על ידי שמצרפן יחד אחר הלישה.

ונחלקו חכמים באיזה אופן הן מצטרפות.

א. דעת רבי יהושע.

התנור מצרף לחלה. כלומר אם אפה יחד בתנור אחד ככרות הרבה, שיש בכולם יחד שיעור חלה, אף על פי שאינן נושכות זו מזו, הן מצטרפות, וחייב להפריש מהן חלה.

ב. דעת רבן שמעון בן גמליאל.

אמנם התנור מצרף לחלה, אבל זה בתנאי שהככרות נושכות זו מזו, שהן רחבות ועגולות, וכשמדביקים אותן זו אצל זו בתנור, נושכות זו מזו, ולכן נחשבות כאחת.

אבל אם אינן נושכות זו מזו התנור אינו מצרפן.

ג. דעת רבי אליעזר.

הסל מצרף לחלה. כלומר, לא די בכך שיאפו כולם יחד בתנור אחד, אלא צריך שאחר כך ינתנו כולן יחד לכלי אחד.

ונסתפק רבי ירמיה, מה הדין אם נותן אותן על מגש, שאין לו מסגרת סביב, האם די בכך שיהיו כל הככרות בכלי אחד, או שהן מצטרפות רק אם היו בתוך כלי אחד. ועלה ספיקו בתיקו.

- **ולדברי רבי יהושע בן לוי, גם על ידי צירוף סל אין הככרות מצטרפות יחד אלא אם כן הן נושכות** זו מזו. ולכן, כעכין [שהם ארוכים וצרים ואין נושכים זה מזה] אינם מצטרפים.

- **ולדעת רבי חנינא, על ידי צירוף סל הככרות מצטרפות יחד, אפילו הן כעכין** שאינם נושכים זה מזה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר.

שלוש נשים ותנור אחד

א. דעת רבן גמליאל.

שלוש נשים שיש להן תנור אחד, וכל אחת רוצה לאפות בו מצות מלא התנור, יכולות כולן להתחיל ללוש כל אחת את עיסתה שלה בבת אחת עם חברותיה, אף על פי שלא יאפו יחד, אלא בזו אחר זו, ואין לחוש לכך, שבתוך כך שתאפה הראשונה, יחמיץ בצקה של האחרונה.

אמר רבי עקיבא, דנתי לפני רבן גמליאל, שהיה אומר כל שלש נשים, יכולות ללוש כאחת, וממתנת האחת עד שיאפו השתים. הלא לא כל הנשים, ולא כל העצים, ולא כל התנורים שוים. יש נשים עצלניות, ומחמיצות אם ישהו כל כך, ויש תנור שאינו חם מהר, ויש עצים שאינם נבערים מהר. ואם כן ילמדנו רבינו, בנשים זריזות או בנשים שאין זריזות, בעצים לחים או בעצים יבשים, בתנור חם או בתנור צונן.

אמר לי, אין לך אלא מה ששנו חכמים, כלומר אין חילוק בדבר. זה הכלל, תפח הבצק בידה, כלומר, רואה היא שרוצה הבצק לתפוח, תלטוש ידיה במים צוננים, ותערוך העיסה עוד בידיה הצוננות, וכך תצטנן העיסה, ותתעכב מלהחמיץ.

ב. דעת חכמים.

אין להקל כל כך, שכל הנשים יתחילו ללוש באותה שעה, אלא כל אחת תתחיל לעשות פעולה מסוימת, כשחברתה כבר מתחילה את הפעולה הבאה.

שתחילה רק אחת תלוש, וחברותיה ימתינו. וכשגמרה הראשונה ללוש, והחלה לערוך את עיסתה, תתחיל השניה ללוש. וכשתגמור הראשונה לערוך ותתחיל לאפות תתחיל השניה לערוך והשלישית תתחיל ללוש. וכשתגמור הראשונה לאפות תוכל ללוש שוב והשניה תאפה

והשלישית תערוך, וחוזרות חלילה כלומר חוזרות וסובבות כסדר הזה כפי הצורך, עד שתגמור כל אחת מה שתרצה לאפות.

ועניין זה מודגם בטבלאות הבאות בשני אופנים.

אשה א	אשה ב	אשה ג
לשה	ממתינה	ממתינה
עורכת	לשה	ממתינה
אופה	עורכת	לשה
לשה	אופה	עורכת
עורכת	לשה	אופה
אופה	עורכת	לשה
ממתינה	אופה	עורכת
ממתינה	ממתינה	אופה

שיאור וסידוק

בצק שהחמיץ כל צרכו, אסור בהנאה בפסח,

והאוכל ממנו חייב כרת, והוא נקרא סידוק.

ובצק שהחל להחמיץ אבל לא החמיץ כל צרכו,

אסור בהנאה בפסח, ואין חייבים כרת על

אכילתו, והוא נקרא שיאור.

ונחלקו חכמים, מתי היא התחלת החימוץ

בבצק, הקרויה שיאור, ומתי החמיץ הבצק כל

צרכו, והוא נקרא סידוק. שכן **כך היא דרך**

הבצק כשהוא מחמיץ.

א. תחילה הבצק מכסיף, כאדם שעמדו שערותיו,

שמתוך פחד ורתת פניו מכסיפים.

ב. לאחר מכן נראים בו מעט סדקים כקרני

חגבים, אחד לכאן ואחד לכאן.

ג. ולאחר מכן מתרבים הסדקים, ומתערבים זה

בזה.

לדעת רבי יהודה, כשהכסיפו פניו, עדיין לא

החל החימוץ כלל. וכשנראו בו **סדקים כקרני**

חגבים הוא תחילת החימוץ הנקרא שיאור,

שהוא אסור בהנאה ואין כרת על אכילתו.

וכשנתערבו סדקיו זה בזה נגמר חימוצו, וזהו

הנקרא סידוק, שהאוכל ממנו חייב כרת.

ולדעת רבי מאיר, כשהכסיפו פניו זהו תחילת

החימוץ הנקרא שיאור, שהוא אסור בהנאה ואין

כרת על אכילתו. **וכשנראו בו סדקים כקרני**

חגבים נגמר חימוצו, וזהו הנקרא סידוק,

שהאוכל ממנו חייב כרת.

והסיבה לכך, כי לדעת רבי מאיר, אין לך כל

סדק וסדק מלמעלה, שאין לו כמה סדקים

מלמטה בתוך הבצק, ואם כן כשמלמעלה הוא

נראה כקרני חגבים, למטה כבר נתערבו סדקיו

זה בזה.

דף מט

זמן ביעור חמץ כשיום ארבעה עשר חל בשבת

כבר נתבאר, שיש לבער את החמץ עד שעה

ששית של יום ארבעה עשר בניסן. וכשיום זה

הוא יום חול, אפשר לעשות זאת על ידי שריפת

כל החמץ שבידו בתחילת שעה ששית. וכשיום

ארבעה עשר בניסן חל בשבת, אי אפשר לשרוף

את החמץ בו ביום, ונחלקו חכמים מתי יבערו

אותו.

לדעת רבי מאיר, כשיום ארבעה עשר בניסן חל

בשבת, כל חמץ שצריך לבער, **בין חולין ובין**

תרומה, מבערו קודם השבת, ומשייר לשבת רק

את החמץ שעתיד לאכול בשבת קודם זמן

איסורו.

ובדף י"ג מבואר שכן אמר רבי אלעזר בן יהודה איש

ברתותא משמו של רבי יהושע, ואמרו, שלא זזו משם,

עד שקבעו הלכה כמותו.

ולדעת חכמים, אין צריך לבער קודם השבת

כלום, ורשאי לשייר לשבת כל חמץ שבידו, **בין**

חולין ובין תרומה. ובהגיע שעה ששית של יום

השבת, יבער את החמץ באופנים המותרים בשבת,

כגון להאכילו לבהמתו, או לכלבים, או ישליך אותו

לבית הכסא, או ייתן לנוכרי להשליכו לנהר. ואם אינו

יכול לעשות באחד מהאופנים המותרים בשבת, יבטל

בלבו, ולאחר יום טוב יבערנו.

ולדעת רבי אליעזר בר צדוק, תרומת חמץ

שבידו, ישייר לשבת רק כפי הראוי לו לאכילה,

והשאר **יבער קודם השבת.** כי בשבת לא יוכל

לבער תרומת חמץ, שאינו יכול להאכילה לא

לזרים ולא לבהמות זרים. **וחולין חמץ** שבידו,

לא יבער קודם השבת, כי הרבה אוכלים ימצא

להם בשבת, ולכן ישייר אותם לאכילת השבת,

ואם נשארו עד תחילת שעה ששית, **יבער אותם**

בשבת באופנים המותרים בשבת.

ואמר רבי אליעזר בר צדוק, פעם אחת שבת

אבא ביבנה, כלומר שהה שם שבת אחת, וחל

ארבעה עשר להיות בשבת, ובא זונין ממונה של

רבן גמליאל, ואמר, הגיע עת לבער את החמץ,

והלכתי אחר אבא, וביערנו את החמץ.

יציאה לקנות שביתת תחומין

כלל בידינו, שאסור לאדם לצאת בשבת ויום

טוב חוץ לתחומו, שהם אלפים אמה שסביב

מקומו.

אם הוא בתוך עיר, כל העיר היא מקומו, ואלפיים

אמה נמדדות מחומת העיר ולחוץ. ואם הוא מחוץ לעיר, מקומו הם ארבע אמותיו, ואלפיים אמה נמדדות משם ולחוץ.

והרוצה ללכת בשבת יותר מאלפיים אמה ממקומו, יוכל ללכת עד ארבעת אלפים אמה, על ידי הנחת עירובי תחומין, והם שיקנה לו שביתה בסוף אלפיים אמה ממקומו, שבכך יחשב כאילו שבת באותו מקום, ונעשה אותו מקום מקומו, ומשם יש לו אלפיים אמה לכל רוח, אלפיים לצד ביתו ואלפיים לצד שכנגד.

ואחד האופנים לעשות זאת, הוא, שיצא קודם השבת כדי שיהיה באותו מקום בשעת כניסת שבת, שבכך נחשב אותו מקום כמקומו.

ורשאי להלך ממקום שביתתו אלפיים אמה לכל רוח, וחוזר בלילה לביתו, וישן שם, ובבוקר מהלך מביתו ארבעת אלפים אמה לצד מקום שביתתו, אלפיים מביתו למקום שביתתו, ואלפיים ממקום שביתתו ואילך.

סעודת אירוסין וסעודת סבלונות

בזמן חז"ל לא היו עושים את הקידושין והנישואין יחד כמו שעושים היום. אלא תחילה היו עושים קידושין, ועדיין האשה בבית אביה, ורק לאחר זמן [בתולה שנים עשר חודש, ואלמנה שלושים יום], הבעל כונס את אשתו לביתו לנישואין.

וסעודות הנישואין ודאי סעודות מצווה הן כל שבעת ימי המשתה, ונחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, אם גם הסעודה שעושים בשעת הקידושין [=אירוסין] היא סעודת מצווה או סעודת רשות.

- ומתחילה היה נראה, שנחלקו בסעודת אירוסין עצמה, היא הסעודה ראשונה שעשו בזמן האירוסין.

לדעת רבי יהודה, סעודת רשות היא ואינה סעודת מצווה.

ולדעת רבי יוסי, סעודת מצווה היא. ונפקא מינה, אם מבטל סעודה זו כדי לחזור ולבדוק ביתו מחמץ כפי שיתבאר.

- ורב חסדא אמר, שלדברי הכל, סעודה ראשונה שעושים בזמן האירוסין, היא סעודת מצווה. ומחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי היא בסעודה שניה, שעושים לאחר אירוסין, כשהחתן חוזר ומשגר לארוסתו סבלונות [=דורונות של כלים נאים], וסועד שם. [וכן מבואר בברייתא].

לדעת רבי יהודה, סעודת שניה, שהיא סעודת סבלונות, סעודת רשות היא, ואינה סעודת מצווה.

ולדעת רבי יוסי, גם סעודה שניה סעודת מצווה היא.

ההולך מביתו ביום ארבעה

עשר ונזכר שיש לו חמץ בביתו

א. יצא לדבר הרשות.

מי שיצא מביתו ביום ארבעה עשר בניסן, לדבר הרשות, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו שלא ביערו, **חייב לחזור לביתו ולבערו, ואינו יכול להסתפק בביטול שיבטלו בלבו.**

ובכלל זה, היוצא כדי לקנות שביתה בסוף התחום, ללכת למחר ארבעת אלפים אמה מביתו, ולא היה הדבר לצורך מצווה, אלא לדבר הרשות.

וכן הוא לדעת רבי יהודה, כשהולך לאכול סעודת אירוסין של רשות בבית חמיו. [לפי מה שאמרו תחילה, הכוונה אף לסעודה ראשונה. ולדברי רב חסדא, הכוונה לסעודה שניה].

ב. יצא לדבר מצווה.

מי שיצא מביתו ביום ארבעה עשר בניסן, לדבר מצווה, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו שלא ביערו.

אם יכול לחזור לביתו ולבערו, ולא יבטל מכך את המצווה, חייב לחזור לביתו ולבערו, ואינו יכול להסתפק בביטול שיבטלו בלבו.

ואם לא יספיק לחזור ולבער, וגם לקיים את המצווה, מבטל את החמץ בלבו ואינו חוזר לבערו.

ובכלל זה היוצא כדי לקנות שביתה בסוף התחום, ללכת למחר ארבעת אלפים אמה מביתו, והיה הדבר לצורך מצווה, כגון ללכת מחר לבית האבל או לבית משתה של מצווה.

וכן היוצא לדרך כדי לשחוט את פסחו.

וכן היוצא לדרך כדי למול את בנו.

וכן היוצא לדרך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו. [לפי מה שאמרו תחילה, רק לדעת רבי יוסי, סעודת אירוסין היא סעודת מצווה.

ולדברי רב חסדא, הכל מודים, שסעודת אירוסין היא סעודת מצווה].

ג. יצא להציל נפשות.

מי שיצא מביתו ביום ארבעה עשר בניסן, לצורך הצלת נפשות, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו שלא ביערו, **לא יתעכב משום כך, אפילו אם יש בידו שהות לחזור לבער, ולשוב לצאת להציל, כי אין להתעכב בהצלת נפשות.**

ומבטל את החמץ בלבו ודיו, כי מדין תורה די בכך, ולא החמירו חכמים לבער את החמץ, במקום הצלה.

ובכלל זה, היוצא להציל את ישראל מפני נוכרים הרודפים אותם.

וכן היוצא להציל את ישראל מפני הנהר, שלא יישטפו ויטבעו בו.

וכן היוצא להציל את ישראל מפני לסטים.

וכן היוצא להציל את ישראל מפני דליקה.

וכן היוצא להציל את ישראל מפני מפולת.

סעודת אירוסין שאינה של מצווה

נתבאר, שסעודת אירוסין, היא סעודת מצווה. ולדברי רבי שמעון, אין זה אלא כשהזיווג הוא הגון, אבל כשהזיווג אינו הגון, כגון **בת כהן לישראל**, [שיש לבת כהן להינשא לכהנים ולא לפגום את משפחתה להינשא לישראל], **או בת תלמיד חכם לעם הארץ**, אין זו סעודת מצווה.

ולדעת רבי שמעון, כל סעודה שאינה של מצווה, אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה.

בת כהן לישראל

אמר רבי יוחנן, בת כהן שנישאת לישראל **עם הארץ, אין זיווגם עולה יפה** במזל טוב.

וביאר רב חסדא, שסופם הוא כמאמר הכתוב **"ובת כהן פי תהיה לאיש זר** הוא בתרומת הקדשים לא תאכל. ובת כהן פי תהיה אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבָה אל בית אביה פנעוּרִיהָ מלֶחֶם אָבִיהָ תאכל וְכָל זֶר לא יאכל בו" (ויקרא כ"ב י"ב-י"ג), כלומר, **או ימות ותהא אלמנה, או יגרשנה, או לא יהא לה זרע.**

ובמתניתא שנו, שסופם, **או תמות בלא זמן** והוא **קובר אותה, או ימות** הוא בלא זמן והיא **קוברת אותו, או מביא אותו לידי עניות.**

ואמרו, שכל זה כשהחתן הוא עם הארץ, שגנאי לו לאהרן, שבא להידבק בזרעו, ולכן נענשים.

אבל כשהחתן תלמיד חכם, שבח לו לאהרן, שבא להידבק בזרעו, וזוכה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, שתלמיד חכם הרוצה להתעשר, **ידבק בזרעו של אהרן, שתורה וכהונה מעשירה אותם.**

חכמים שנשאו כהנות

א. רבי יהושע נשא כהנת, וחלה. אמר, לא נוח לו לאהרן שאדבק בזרעו שיהיה לו חתן כמוני.

ב. רב אידי בר אבין נשא כהנת, וזכה, שיצאו ממנו שני בנים סמוכים להוראה, הם רב ששת בריה דרב אידי, ורבי יהושע בריה דרב אידי.

ג. רב פפא נשא כהנת, ותלה בכך את עשירותו, שאמר, אם לא הייתי נושא כהנת לא הייתי מעשיר.

ד. רב כהנא נשא כהנת, ותלה בכך את גלותו, שאמר, אם לא הייתי נושא כהנת, לא הייתי גולה.

שאדם אחד רצה למסור ממון חבירו למלכות, והזהירו רב שלא יעשה כן, ואמר אותו אדם שלא ישמע לו, והכהו רב כהנא והרגו כדין מוסר, ואמר לו רב, שיברח לארץ ישראל, מפני המלכות.

אמרו לו, והלא למקום תורה גלית ואין זה דבר רע.

אמר להם, לא גליתי כשאר גולים, ששאר התלמידים יוצאים מרצונם, ואני יצאתי על כרחי, מחמת אימת המלכות.

הנהנה מסעודת הרשות

אמר רבי יצחק, כל הנהנה מסעודת הרשות, **לסוף גולה**, שנאמר, **"השִׁכְּבִים על מִטּוֹת שֵׁן וסִרְחִים על עֲרֻשֹׁתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֶּאֱן וְעֹגְלִים מִתּוֹךְ מִרְבֵּק ... לָכֵן עָתִידָה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גִּלִּים וְסָר מִרְצַח סְרוּחִים"** (עמוס ו' ד'-ז').

תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקום

כל תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקום, סופו שבאים עליו הדברים הבאים:

א. מחריב את ביתו.

ב. מאלמן את אשתו, שמבקש לימודו, כלומר רגילותו במאכל ומשתה, ואי אפשר לו, וגולה למזונות, והרי אשתו באלמנות חיות.

ג. מייטם את גוזליו [=יתומיו].

ד. תלמודו משתכח ממנו, שאינו עסוק לחזור עליו.

ה. מחלוקות רבות באות עליו. יש מפרשים מחלוקות בהלכה, מחמת ששכח תלמודו. ויש מפרשים מחלוקות בממון, על ידי הקפות שמקיף מחנוונים לסעודותיו.

ו. דבריו אינם נשמעים.

ז. מחלל שם שמים.

ח. מחלל שם רבו.

ט. מחלל שם אביו.

י-יא-יב-יג. וגורם שם רע, לו, ולבניו, לבני בניו,

עד סוף כל הדורות.

שם רע שגורם לבניו

נתבאר שאחד מהדברים שבאים על תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקום שגורם שם רע לו ולזרעו ונאמרו בזה מספר ביאורים.

א. לדברי אביו, גורם שיקראו לבנו, "**בר מחים תנורי**" כלומר בן של מחמם תנורים. שכל עיסוקו של אביו במאכל ומיני מאפה.

ב. ולדברי רבא, גורם שיקראו לבנו, "**בר מרקיד בי כובי**", כלומר בן של מרקד בחנויות. שדומה אביו לליצנים, שמשחקים ומרקדים בחנויות, בשביל שישקו אותם בשכרם.

ג. ולדברי רבא, גורם שיקראו לבנו, "**בר מלחיד פינכי**", כלומר, בן של מלחך קערות. שהיה אביו מלחך קערות של אוכל תמיד.

ד. ולדברי רב שמעיה, גורם שיקראו לבנו, "**בר מך רבע**", כלומר, בן של מקפל ורובץ. שהיה אביו מקפל לבושו, ורובץ וישן עליו, כדרך המשתכרים, שאינם מספיקים ללכת לביתם, לשכב על מיטותיהם, אלא מקפלים לבושם תחתיהם, וישנים.

ישיא בתו לתלמיד חכם ולא לעם הארץ

לעולם **ישיא אדם בתו לתלמיד חכם**, משל **לענבי הגפן בענבי הגפן**, שהוא **דבר נאה ומתקבל**.

אבל **לא ישיא אדם בתו לעם הארץ**, שכך היה רבי מאיר אומר, כל המשיא בתו לעם הארץ, **כאילו כופתה ומניחה לפני ארי**, מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים, אף עם הארץ מכה ובוعل ואין לו בושת פנים.

ישא בת תלמיד חכם ולא בת עם הארץ

לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכם, שאם הוא מת או גולה, מובטח לו שבניו תלמידי חכמים. ועוד אמרו, שהנושא בת תלמידי חכמים נמשל לענבי הגפן בענבי הגפן, שהוא דבר נאה ומתקבל.

לא מצא בת תלמיד חכם, ישא בת גדולי הדור [=אנשי מעשה וצדיקים].

לא מצא בת גדולי הדור, ישא בת ראשי כנסיות.

לא מצא בת ראשי כנסיות, ישא בת גבאי צדקה, שאין ממנים אלא אם כן טובים ונאמנים].

לא מצא בת גבאי צדקה, ישא בת מלמדי תינוקות.

אבל לא ישא בת עם הארץ, שאם מת או גולה, בניו עמי הארץ. ועוד אמרו, שהנושא בת עם הארץ, נמשל לענבי הגפן בענבי הסנה, שהוא דבר כעור ואינו מתקבל. וטעם נוסף שלא ישא בת עם הארץ, מפני שהיא שקץ, ונשותיהן שרץ, שאינן זהירות במצות, ועל בנותיהם הוא אומר, "**אָרוּר שֶׁכָּב עִם כָּל בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל הָעַם אִמּוֹ**" (דברים כ"ז כ"א) שדומות לבהמה, שאין להן לב להבין.

עם הארץ אסור לאכול בשר

תניא, רבי אומר, עם הארץ אסור לאכול בשר, **שנאמר "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ"** (ויקרא י"א מ"ו). כל העוסק בתורה, מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה, אסור לאכול בשר בהמה ועוף.

עם הארץ מותר לנוחרו

אמר רבי אלעזר, עם הארץ, מותר לנוחרו **ביום הכיפורים שחל להיות בשבת**.

אמרו לו תלמידיו, רבי, אמור לשוחטו.

אמר להם, זה טעון ברכה, וזה אינו טעון ברכה, כלומר על השחיטה שהיא מצוה תקנו חכמים ברכה, אבל על הנחירה אין ברכה.

עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך

אמר רבי אלעזר, עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך. **שנאמר על לימוד התורה, "לאֲהִבָּה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ וּלְדַבָּקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּע ה' לְאַבְתִּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם"** (דברים ל"ב), **על חייו לא חס** ללמוד תורה ולחיות, **על חיי חבירו לא כל שכן** שאינו חס? ויש לדאוג שמא יהרוג את המתלווה עמו.

עם הארץ מותר לקורעו כדג

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, עם הארץ מותר לקורעו כדג.

ואמר רבי שמואל בר יצחק, שהכוונה לקריעה **מגבו**, שכשהוא נקרע באופן הזה הוא מת.

עם הארץ של סוגייתנו

נראה לר"י, שהדינים הנ"ל, לכל הפחות השלושה האחרונים, נאמרו בעם הארץ המכיר וכופר להכעיס, שנעשית הריגתו כמו פיקוח נפש, שהוא לסטים, וחשוד על הדמים.

שאם לא כן, היאך מותר להורגו ביום הכפורים שחל להיות בשבת, הלא אפילו נכרי אסור. וכן משמע

הלשון, על חייו אינו חס, דמכיר וכופר.

שנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים

גדולה שנאה ששונאים **עמי הארץ** לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאים אומות העולם את ישראל.

ונשותיהם של עמי הארץ שונאות תלמידי חכמים **יותר** מהם.

ותלמיד ששנה ופירש מן התורה, ויודע כמה תלמידי חכמים מגנים את עמי הארץ, וכמה הם שפלים בעיניהם, שונא תלמידי חכמים **יותר מכולם**.

ואמר רבי עקיבא, כשהייתי עם הארץ, אמרתי,

מי יתן לי תלמיד חכם, ואנשכנו כחמור.

אמרו לו תלמידיו, רבי, אמור ככלב.

אמר להם, זה נושך ושובר עצם, וזה נושך ואינו

שובר עצם.

ואמר רבי אליעזר, שאילו לא היינו צריכים לעמי הארץ למשא ומתן, שאנו קונים מהם מזונות, ומבקשים מהם עזרה בכל מיני דברים, היו הורגים אותנו.

העוסק בתורה לפני עם הארץ

תנא רבי חייא, כל העוסק בתורה לפני עם הארץ, **כאילו בועל ארוסתו בפניו**, שמביישו, שנאמר, "תִּזְכֹּרָה צָנָה לָנוּ מִנְּשָׂה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב" (דברים ל"ג ד), אל תקרי "מִוֹרְשָׁה" אלא "מֵאוֹרֶסָה" לכל קהילות יעקב, הרי שהתורה ארוסה גם שלהם.

ששה דברים נאמרו בעמי הארץ

א. **אין מוסרים להם עדות**, כלומר, אין מזמנים אותם לשמוע דבר להעיד עליו.

ב. **אין מקבלים ממנו עדות**, כלומר אם כבר נודע לו עדות אין מקבלים ממנו מה שבא להעיד.

ג. **אין מגלים להם סוד**, שום דבר סתר, לפי שהולך רכיל ומגלה.

ד. **אין ממנים אותם אפוטרופוס על היתומים**,

שחשוד על הגזל.

ה. **אין ממנים אותם אפוטרופוס על קופה של צדקה**, מהטעם הנ"ל.

ו. **אין מתלווים עמהם בדרך**, מהטעם המבואר לעיל.

ז. **ויש אומרים, אף אין מכריזים על אבידתו**, כי לעניין השבת אבדה נאמר "הָשִׁיב וְתִשָּׁיֵב לְאַחִיךָ" (דברים כ"ב א'), ועם הארץ שאינו עושה מעשה עמך אינו נחשב אחיך.

ותנא קמא חולק על כך ואומר שיש להשיב לו אבדתו כי פעמים יוצא ממנו בן טוב והוא יזכה בדבר כמו שנאמר "יָכִין וְצָדִיק יִלְבָּשׁ וְקָסֹף יָקִי יִחַלֵּק" (איוב כ"ז י"ז).

מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש

בשר קדשים פסול, לכתחילה יש לשרוף אותו לפני הבירה, כלומר, בבית הדשן שהיה בהר הבית, שהיה מיועד לשריפת קדשים פסולים.

ומי שיצא מירושלים, ולאחר מכן נזכר שיש עמו בשר קדשים, שביציאתו מירושלים נפסל, כדין קדשים היוצאים חוץ לירושלים.

- **אם נתרחק מירושלים, עד שעבר את הכפר הנקרא צופים**, שממנו אפשר לראות את ירושלים, ומעבר לו אי אפשר לראותה, **רשאי לשרוף את הבשר במקומו**, ולא הטריחו אותו חכמים לחזור ולשורפו לפני הבירה.

- **ואם לא נתרחק כל כך, עליו לחזור ולשרוף את הבשר לפני הבירה בעצי המערכה**.

שיעור חמץ ובשר קדש לחזרה

נתבאר, שהיוצא מביתו בארבעה עשר בניסן לדבר הרשות, ונזכר ששכח לבער את חמיצו בביתו, חייב לחזור לביתו ולבערו, ואינו יכול לסמוך על ביטול שמבטלו בלבו.

וכמו כן נתבאר שהיוצא מירושלים ויש עמו בשר קדש פסול הטעון שריפה, אם לא עבר צופים, חייב לחזור לירושלים לשורפו שם, ואינו יכול לשרפו במקומו.

ולדברי הכל אף באופנים הללו אינו צריך לחזור לבער את חמיצו בביתו ולשרוף את הקדשים הפסולים בירושלים אלא כשיש בהם שיעור מסוים. ונחלקו חכמים מהו השיעור הזה.

לדעת רבי מאיר, חמץ ובשר קדשים שווים בדבר

זה שחוזרים בשבילם כשיש בהם שיעור **כביצה**.

ולדעת רבי יהודה, חמץ ובשר קדשים שווים

בדבר זה שחוזרים בשבילם כשיש בהם שיעור **כזית**.

- לדברי רבי יוחנן, שני החכמים הללו נחלקו,

מהו שיעור חשיבות המאכל בכל מקום, כשם שנחלקו להלן לעניין זימון. לדעת אחד מהם, השיעור הוא כזית, ולדעת אחד מהם, השיעור הוא כביצה.

וזה שלעניין זימון החליפו שיטתם, אין זה אלא

שבאחד מהמקומות טעה התנא והחליף דבריהם [=מוחלפת השיטה]. אבל באמת, לדעת האומר שהשיעור כזית, כן הדין גם לעניין חזרה וגם לעניין זימון, ולדעת האומר שהשיעור כביצה, כן הדין גם לעניין חזרה וגם לעניין זימון.

- ולדברי אביי, שני החכמים הללו נחלקו בסברא, באיזה שיעור יש להחשיב את האוכל לחזור בשבילו לבערו ולשורפו, שכן מצינו בתורה שני שיעורים לעניין חשיבות האוכל.

לגבי טומאה האוכל נחשב בשיעור כביצה, שאם יש בו שיעור כביצה, מקבל טומאת אוכלים, ואם לאו אינו מקבל טומאת אוכלים.

ולגבי איסורים, האוכל נחשב בשיעור כזית, שאם אכל כזית מבשר אסור, לוקה, ואם אכל פחות מכזית, אינו לוקה.

ולדעת רבי מאיר, מאחר שחמץ ובשר קדש אינם מקבלים טומאה אלא כשיהא בהם שיעור כביצה, לא חייבו חכמים לחזור בשבילם אלא כשיהא בהם שיעור כזה.

ולדעת רבי יהודה, מאחר שחמץ ובשר קדש אסורים באכילה כשיש בהם שיעור כזית, חייבו חכמים לחזור בשבילם אף כשיש בהם שיעור כזה.

ולדעת חכמים, בשר קודש, שיעורו לחזור לשורפו בירושלים, כזית. וחמץ, שיעורו לחזור לבערו, כביצה.

ולדעת רבי נתן, חמץ ובשר קדשים שווים בדבר זה שחוזרים בשבילם כשיש בהם שיעור כשתי ביצים. [ולא הודו לו חכמים].

שיעור אכילה להתחייב בזימון

במסכת ברכות מבואר, שנחלקו חכמים, כמה יאכל אדם ויתחייב בברכת המזון ובזימון, שאם אכל עם אחרים אינו רשאי לברך לעצמו.

לדעת רבי מאיר, השיעור הוא שיאכל כזית פת.

ולדעת רבי יהודה, השיעור הוא שיאכל כביצה פת.

- לדברי רבי יוחנן, שני החכמים הללו נחלקו, מהו שיעור חשיבות המאכל בכל מקום, כשם שנחלקו לעיל לעניין חזרה. לדעת אחד מהם, השיעור הוא כזית. ולדעת אחד מהם, השיעור הוא כביצה.

וזה שלעניין חזרה החליפו שיטתם, אין זה אלא שבאחד מהמקומות טעה התנא, והחליף דבריהם [=מוחלפת השיטה], אבל באמת, לדעת האומר שהשיעור כזית, כן הדין גם לעניין חזרה וגם לעניין זימון, ולדעת האומר שהשיעור כביצה, כן הדין גם לעניין חזרה וגם לעניין זימון.

- ולדברי אביי, שני החכמים הללו נחלקו בדרשת הכתוב, "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וַיְבָרְכְתָּ" (דברים ח' י'), שממנו אנו למדים את חיוב ברכת המזון.

רבי מאיר דורש, "וְאָכַלְתָּ" זו אכילה, "וְשָׂבַעְתָּ" זו שתיה, כלומר, כשיאכל וישתה, ואז "וַיְבָרְכְתָּ", ושיעור אכילה בכל מקום הוא בכזית, ונמצא שעל אכילת כזית צריך לברך.

ורבי יהודה דורש "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ" זו אכילה שיש בה שביעה שהיא כביצה, ורק על זה נאמר "וַיְבָרְכְתָּ".

© כל הזכויות שמורות למחבר יצחק א. הורביץ

טל': 03-6187895

וואצאפ: 050-6877088

דוא"ל bekitsur1@gmail.com

פקס': 153-506-877088

לקבלת ה"בקיצור" בוואצאפ [לחץ כאן](#)

ניתן לתמוך במפעל זה על ידי
רכישת ספרי המחבר באתר אמזון
בקישורים הבאים

[בקיצור ברכות חלק א \(ב-לד\)](#)

[בקיצור ברכות חלק ב \(לה-סד\)](#)

[בקיצור שבת חלק א \(ב-לו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ב \(לו-סז\)](#)

[בקיצור שבת חלק ג \(סז-צו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ד \(צו-קכט\)](#)

[בקיצור עירובין חלק א \(ב-מא\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ב \(מא-עו\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ג \(עו-קה\)](#)

חדש

[בקיצור פסחים חלק א \(ב-מב\)](#)

ספרים נוספים מהמחבר

[מוסר אבות על מסכת אבות](#)

[להבין במקרא על פרשיות התורה](#)

[עיטורי ברכה על מסכת ברכות](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא קמא](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא מציעא](#)